

ljene enakopravnosti, se primili; brez ozira na ktere si hodi njim podtaknjene zadrego Slovencev podpirali; in se radi v maternem jeziku njim izročeni ovčic urili. Kdor je iz latinskih ali nemških šol v slavjanske krajine poklic dobil, ino tamkje v šoli, spovednici, ali na leci slovensko govornji primoran bil: bo rad obstal, de vsa učenost, ino vse znanosti celo malo pomagajo, in skor nič ne veljajo, ako jih ne vemo spuščati. Jezik, ki smo ga kot otroci znali, v mozkih, in djanskih letah ni več dostojin, ako bi ga ravno ne bili pozabili. Zatoraj je nas silno zablelo, ko smo v 21. listu Slov. 12. p. m. brali: de se bogoslovci v Gorici nočejo učiti maternega jezika, v katerem bodo prihodni svoje svete pastirske dolžnosti spolnovati morali. Zvedili smo pozneje, de k temu le prave prilžnosti nemajo; in navdamo se terdninu zaupanju, de bodo Njih Prezvzišnost Narmilostivši Gospod Knez— in Nadškof po prošnji, ki smo jo Njim podložili, taki napčnosti v okom priti milostljivo blagovolili. Verle slovenske bogoslovce pa prosimo, de naj se nam pridružijo, in nas, kar mogoče, s slavjanskimi dopisi, in sostavki razveseljujejo. Radi bomo, kar bi se nam za javnost pripravno ne dozdaval, kolikor bomo kos, popravili; ino jake spise tudi po moči v denarjih počastevali. — Zjedinjenimi močni bo nam lahko spono, ki so do sada naš vezali, otrešiti, in nam povsod celo veljavnost pridobiti. — Poduk v ilirskim jeziku, in o ilirskim slovstvu, ki ga je nam gospod D. Vladislavljević po našim zadnjim razglasu dajati dovoljil, napreduje krepko. Beremo poslovice g. Vuka Stef. Karadžiča, in živjamo vsak dan novo radost, novo veselje, ker vidimo, da je med slovenskim in ilirskim veliko manjši razloček, kakor med milanskim in neapolitanskim; de so med seboj veliko ložeje razumimo, kakor nemški Tirolec, in nemški Porus (Prajš); in de nar več meja, ki nas loči, so le čerke. Ko je ta preskočena, se najdemo v svoji domovini, najdemo zgol znane glasove, najdemo brate, ki so dolge leta od nas ločeni na ptujem živeli. — Bog nam daj tudi v kratkim učitelja v slovenskem! Bog daj, de bi visoko Ministerstvo uka naše zdibleje slišalo, in našo prošnjo, tukaj za Slavjane stolico napraviti, skoraj vslišalo! G. Macun ima preveč opravil, ino promalo časa, kakor de bi še tej čestiti želji slavnih g. Članov vstreči zamogel; in drugih Slovencev, ki bi v Slovenščini k temu zadosti urjeni bili, ali, ako so, de bi vtegnili, v Terstu neimamo, tako de jo nam silna, silna potreba, slavenskiga jezikoslovca prej ko šlej dobili.

V Terstu 15. M. travna 1850.

Obština.

Čuje J. kogod, da se o kakrovi občini govori, to čé on pre svega zapiti: šta je občina, i kako je postala? Za moči izjasnenja dati, šta se pod tom rieči občina razumie, nužno je njeno postanje in priznanje uzeti, iz ovoga čé potom samo po sebi sledovati, šta je to občina. Dokle god ljudi razasuti in iz hekvog uzajmno drugovanja živo, dokle god dakle obitatelji jednog ili više domova jednu zaključenu rodbinu sačinjavaju i sa drugim rodbinama u nikakvo sudaranje ne dolaze, u nikakvom savezu ne stoje: dotle poznaju oni samo neko potrebe, koje izdržanje njihovog života iziskuje, i samo ove malene potrebe nabavljati čé oni sami sami. Njihovo šume, njihova

polja i domaća živad daju jim obitalište, hranu i oduču. No rodbina se neće na svagda iz malenog broja ljudi sastojati. Ona čé lica iz drugih rodbinah u svoju sredinu primati, i s godinama sve to više na broju bivati. Tako se radjaju tečajem vremena iz jedne jedinice više rodbinah. Na miestu onom, gdi je od prije jedna jedina ili samo malo kućah stajalo, nahodi se već sada deset, dvadeset, pedeset i još više zdanjaj; gdi jo s početka samo jedna jedina rodbina živila, tu se sad veselo njih deset, dvadeset, pedeset i više rodbinah sastojčeh se iz trideset, pedeset, sto i više razumnih suststvih. Ovakovim razširivanjem i razplodjivanjem dogadja se često, da se više njih jedna od drugo razstavljen živčih rodbinah sudare, da su so potom na površiju zemlje, koja dve ili više rodbinah jednu od druge razstavljaše, i obitavana ne biše, sad takodjer domovi podigli i da na istoj takodjer i ljudi žive. Kadkad čé i gdiokva rodbina strane svojja sedališta ostavivše rodbine u svoju sredinu primiti injima zemlja i polja naznačili. Sa umnoženjem ljudih rasti i njihovo duhovno izobražanje, ta već i poslovica veli da četir okva više vide negoli dva. Rasle li pak izobražanje, to se onda i potrebe umnožavaju. Tako n. pr. oralo se u prvva vremena sa plugom drvenim. No pošto su se ljudi umnožili i pošto je posredstvom saobštenja njihovih mislih izobražanje svakog pojedinog ponarastio, uvidili su oni, da sa gvozdem okovani plug mnogo duže traje i bolje usluge čini, negoli onaj drveni. Jesuli se pak potrebe ljudske nagomilale, to onda već nije bila svagda u stanju svaka pojedina rodbina sama sebi sve ovo nabaviti, što joj je ko njezinom duhovnom i tjelesnom izobražanju nužno. Po ovome, kako njih više ili mnogo rodbinah jedna pokraj druge živi, dolaze već u neka međusobna sudaranja. Tako čé jedna rodbina ko sadržanju života često kakvu stvar potrebovati, koju ona ne ima, moraće dakle takovu kod jednog od svojih susedah potražiti. Često čé iz drugih predielah i takvih ljudi dohoditi, koji su životu i imanju jedne ili više njih u skupa živčih rodbinah od opasnosti. Nalazeći se pak u opasnosti neće svagda sili imati, da sami takva nepravdna nasrštanja od sebe odbiju, oni čé dakle prinudjeni bili susjedne rodbine u pomoć prizivati. Negda čé gledati i iz sredine u skupa živčih rodbinah zlomisleni neki ljudi, da red i mir, bezbednost imanja i života njihovih susedah uznemire. Pošto se jedna rodbina na više njih razgranata, to nije svagda ono s prvog početka ovoj jedinjoj rodbini prinadležeće imanje među druge više njih rodbinah podeljeno bilo. Kadkad se je svima ovim višim rodbinama za obšte koristovanje ostavio jedan dio imanja n. pr. neke zemlje, neke šume, kakva kuća i dr. Ovak i druga pojedinih rodbinah sudaranja međusobna dati čé jim da uvide potrebu za da društvo jedno između sebe sastave, u jednu se skupštinu saberu i ko sastavljanju i sadržavanju druživa i skupštine neka pravila i zakon položie i utvrdie. Ove čé siričé višoj njih rodbinah ko uzajmnom podpomaganju obvezati, za da se tišina i mir zadrželi, i pravo i dobro brani protiv makar kakvih opasnosti i nasrštanjah, koja silo pojedinih odbiti ne mogu. One čé se ko uzajmnom pomaganju obvezati, za da sebi namirenju svojih potrebah olakšaju, i nužna k življenju lakše nabave. One čé se uzajmno obvezati na to, da iz tiesnog sažitja lahko proizlećće nemire na daleko od sebe držie. One čé so svérhu izvističnih k dostizanju onih svérhah izračunjenih pravilah sporazumieti, koja svaki pojedini od njihovih sućenah obavljati ima. Da se na poslediku ova pravila ispunjavaju i u obšte diela obštnu upravljaju i nadgledaju one čé naimenovati poglavare i dielovoditelje. Na ovaj su način obštno obštnie postale. Sad već nije teško opredieliti, šta je to občina. Ona je gradjansko društvo, koje se črez blizokost ukupnog življenja i črez otduda proishodećim zajedničkim interesima izobrazilo.

Iz čerenoga o postanju obštinah jasno se uvidja, da su se one prirodno izobrazile, t. j. da one isto tako, kao i rodbina same od sebe postaju. K obstanju dakle obštine nije ni najmanje nužna zapoviest od vlade ili zakon od države; šta više izobrazuju se pravilno pravo već države tek iz obštinah. Obština siričé broji sa vremenom sve više sućenah, i kao što pojedini sućenai među sobom, tako i čitave obštine dolaze sa drugima u sudaranje buduć da n. pr. više njih obštinah u skupa samo jednog sveštenika ili samo jednu

škola imaju; budući da jedna obština, koja svoje zemljište hoće da rasprostrani, zemlje od kakve druge obštine kupuje; budući da ona kakvo oruđje ili druga stvar potrebuje, koja se ni od jednog njenog sučelana, no u kakvoj drugoj obštini, pravi i t. d. Na ovaj način postaje i raste uzajamno približavanje više i mnogo obština. I ovde će razumeti uviditi, da se jedna savršena i više izvestljiva dosega svarih, koje za osnov obština svrhu služe, samo kroz savezom više ili mnogo obština u jednu već nego što su u svoje obštine shvataju obštinu pretvoriti može. Zbog toga uzimaju i se ove više ili mnogo obština one i onkove dužnosti, koje su pojedino rodbine primile, kad su se u jednu obštinu pretvarale bile. Na ovaj način postaje pravilno jedna država. Ona se sastoji iz više ili mnogo obština. No i onda, pošto se država izobrazilo, traje jednako ono u druztvo prečavše odnošenje između članova svake pojedine obštine, ono svemobština ko jednoj državi ne prestaje, šta više biva jače i kripeljše, i snažnoj državnoj obrani i blagodielatnoj državnoj brigi preporučeno njegovo trajanje i negovanje.

Istina da mnogo obštine u državi u nemoguću po naredbi državne sile postaju; no ovo ni najmanje ne menja suštvenno odnošenje obština. Svaka pojedina obština ostaje kao jedno zaključeno druztvo od više osoba, koje jedina osoba smatra; ona ostaje kao jedno samostalno druztvo, državi, koja ju brani, obvezana i mora u svemu podržavati se, što se ko dostizavanje razumne državne svrhe iziskuje, u ostalom pak slobodna je, i svoje vlastite samostalne života svrhe prati; ona ostaje kao jedno zaključeno druztvo, no sad sajedinjena sa drugim podobnim druztvima ko državi.

Kad se sveže više njih rodbina ko jednoj obštini odnošenja ovih rodbina ne terpe suštvenno nikakve promene. Svaka pojedina rodbina živi u obštinskoj svezi kao i prije, kad je još za sebe živila. Ona može kao i prije svoje poslove izvršivati, kao i prije za svojim života svrhamo hoditi. Samo mora gđ što činiti ili nečiniti, za da bi obština postajati i svoje svrhe postići mogla. Na primer, obština hoće da jednu cestu utvori, kako bi njeni stanovnici vode sa daleko ležeće kakve rieke sa malo truda donosili. Ovdje sad mora svaki pojedini stanovnik, budući da je ova cesta ciljoj obštini od koristi, s radnjom ili s čim drugim u pomoć pritići, za da se cesta ova dovrši. Jeli cesta dokonačna, to onda ne smie ni jedan od stanovnika na istoj iliti na blizu ove čega započeti, što bi ju ošteti ili pokvariti moglo. Ili, želi obština, da žuma obštinska gusca bude, i na taj konac zaključiti, da se tečajem više godinai ni jedno drvo u njoj ne siece. U ovom je slučaju svaka pojedina rodbina obvezana za celo vreme ove zabrane, ni jedno drvo u toj šumi ne siece, i t. d. Kao što dakle savezom više rodbina ko jednoj obštini nikakve promene suštvene u odnošenjima pojedinih rodbina miesta nemaju, tako i nikakve suštvene promene u odnošenjima obštine ne biva, kad njih više ili mnogo obština u svezu ko jednoj državi stupe, samo što tada moraju ne samo pojedini obštinski stanovnici, nego često i čitava obština sve ono činiti ili nečiniti, što se zahteva, da bi takvim načinom država postojati i svoje razumne svrhe postići mogla. Sveza dakle više rodbina ko jednoj obštini nije samo za pojedine obštine, već i za samu državu od velike važnosti. Budući pak da ne samo obština svoje svrhe, nego i država, koja se iz više ili mnogo obština sastoji, svoje postignuti mora, to onda sledjuje odunda i važnost jednog interesama obštine odgovarajućeg zakona t. j. jednog zakona, koji odnošenja obštine ko pojedinih njenih stanovnicima i odnošenja obštine ko državi uređuje. Prva odnošenja nazivaju se unutrašnja; a poslednja spoljašna; obštine uređujući zakon naziva se obštinska uredba.

Jedan ko duktlo upravljanje imanja i odpravljanje ostalih dielah obštinskih uređujući zakon za blagostanje ko obštini prinađežićih, koji su u državi i državljanji, neobhodimo nuždan, i budući da se obšte blagostanje t. j. blagostanje jedno čitavo državo iz blagostanja pojedinih lical nastoji, to je jedan obštinski zakon i za blago državo neobhodimo nuždan.

Pojedini osobama, iz kojih se jedna rodbina sastoji, samo je onda dobro, one se samo onda srećnima i zadovoljnim osjećaju, ako domovodstvo rodbino njenom imanju odgovara, ako u domovodstvu red vlada. U jednoj ovakoj rodbini

živi saglasije i ljubav, pojedini članovima ne leži samo njihovo vlastito dobro; na serćdu, nego i ono svojih i čitave rodbine. Svaki pojedini član radi ne samo o svome dobru i udaljava od sebe nesreću već to isto čini i što: so od onog njegovih i čitave rodbine tiče. Zaista svaki pojedini i samo svoje koristi rado žerivuje, kad od ovih sreća čitavo rodbino koristi. Oduševljiva li jednu rodbinu takvi duh, to se onda veći, da u toj rodbini jedan duh vlada. Isto tako mogu pojedino rodbine prava života sreću tek samo uživati u onoj obštini, koja jedan dobar njenim odnošenjima odgovarajući zakon ima. A ako se građani u odnosnoći se na njihov obštinski život odnošenjima srećnima osjećaju, to će oni i puni biti ljubavi ko državi, koja im takvu sreću podaruje i obezbeđuje; zato su spremni i na žertve svekolike, koje iste brancenje i obdržavanje vlade pokrovitelstvujućih njihova prava i njihove blagostanje. Osim toga su obštine, kojima se dobro vodi, i najprirodniji protivnici svakog prevrata, koji tek njihovu života sreću uzemiruje, njima samo sudbina gđrdju donosi. Jedna dakle dobra obštinska uredba pobudjuje i pridržava ljubav obštinarah ko državi i vladi, pobudjuje i pridržava u njima ljubav ko miru.

Kao što pri rodbini rekosmo, isto tako brinu se i u jednoj obštini, koja se zadovoljenom osieća, stanovnici ne samo za njihovo sobstveno blago, već i za ono čitave obštine, a s tim i za blago čitave države. Jedna je dakle dobra obštinska uredba i mali obšteg duha, koji se prvo u životu rodbinah pokazuje, potom se tek, kad je već samo ojačano, sve dalje, prvo na čitavu obštinu, zatim na okružje i krunovinu, a naposljedku i na čitavu državu rasprostire. Ona je škola onog države, jakima i srećnima činećeg otečestvoljublja, koje se u ljubavi ko državi, u kojoj samo rođeni, u mištenja sastoji, po kojima je tek čovek gotov svoje vlastite koristi koristima čitave države ustupiti i žertvovati. Po ovom doba jedna obštinska uredba ubija tiesnosrećno samoljublje i uči građane, da se ne kao samo za sebe živeći udovi, već i kao članovi jednog obšteg suštstva, kome samo sa dužnosti i ljubavi obvezani, smatraju; ona je dakle izvori kako državogradjanske tako i obštinskoogradjanske vjernosti.

Jedan čovek, kome je dozvoljeno, u svemu, što sloboda građanima ne vredja, po njegovom razumnom rasuđenju postupati, uči preimućstvo ono čieniti, koje nad nerazumnim stvorenjima ima, i budući da se njemu pravo dieli, to će i on drugima pravo tvoriti, i potruditi se da svaku nepravdu od sebe i od drugih ukloni, a pravdu od svake opasnosti da brani. Slobodnih ljudi, ljudi, kojih se pravo brani i kojih pravo napreduje, može samo u onoj obštini biti, gđ obštinska uredba slobodno upotrebljavanje prava svakog pojedinog pokrovitelstvuje, svakog u svom pravo brani, i nepravdu na daleko drži. Po ovome je jedna dobra obštinska uredba naposljedku također i hrana iz blagodarnog samoočujanja prosićuće ljubavi slobode, i sa ovom tiesno skopćane priverćnosti, ko pravi i zakonu, kao i odvražnosti age dragociena zemnog života blaga protiv svakolika napadajana brani. Ova pak ljubav ko slobodi i ko pravi i ista ove odvražnost jeste izvršiti odbranietni državah zidovi.

Obština premda, kao što već rekosmo, jedna slobodna t. j. na postizvanje svojih sobstvenih života svrharh pravo imajuća osoba, ipak je — isto kao što je to i pri pojedinih slučaj — kao ko državi prinađežići podržavmo državnome zakonu i državnoj vladi u svemu, što razumna shvaćena države svrharh iziskuje.

Obštine zaključujući međusobno — a također i sa pojedinama — višedokirajući državni savez, počem uvijduju, da su ovim načinom do savršene i jamačnejeg dostizavanja svojih svrharh dospiova. One su tim obvezujući uzajamno ili na spram države na sve terote — što so davanja, rada i nerada tiče — koji se od svihih kao sruženja svarih nuždni i pospićnih prikoznadu, u svemu pak ostalom svoju podpunu samostalnost zadržavajući. Osim toga zivanja na so država, kao zaštitnik i pokrovitelj svihih prava, poosob i jamčenoj onih prava, koja je sebi savez obštinski sam stvorio, kako između obštine i njenih članova, tako i između ovih članova međusobno, naročito pak zaštitu i čuvanje onih prava i interesah, koji se na buduće još nerodivše so članove obštinsko odnose. Na-

posledicu upotrebljuje. još država podčinjeno sebi obštine i na različito svoje sobstvene svrhe i podaju jim i gdiško samo sebi pripadajuće brigo i vlasti, no samo nad njihovim sobstvenim žiteljima, nego i nad onima u njihovom okružju živećim, ili samo na vreme zadržavajućim se državljanima, u koliko joj se ovo podavanje za nužno i sovielno sviđi.

Oduća slijede: 1) Da su obštine vladi u svemu podčinjene, što ova u interesu obšte svrhe opredeliti i narediti za dobru nadje. Obšti dakle pravde, polizice, finace i drugi zakoni imaju silu obvezatelnu kako za obštine, tako i za pojedine. Obštine nemaju nikakvog prava bilo na štogod, što bi protivu zakonah ovih išlo, predzeti i za žitelje svojo utverđiti.

2) Obštine uživaju državnu zaštitu i pokroviteljstvo, i u obšte sva ona blagodijejanja, koja s njim njenim žiteljima pripadaju. Črez zaštitu i pokroviteljstvo ovo ne odbija se samo svekoliko spolja i iznutra čitavoj obštini preleće opasnosti, nego se i odpravljanje obštinskih diehah nadgleda, i pripadajuća pojedinin obštinama kao takovim prava brane. Može se to jest lahko dogoditi, da u ustav illi u domovodstvo jedne obštine kakav ozbiljski kvar umakne, i da se time prirodna, t. j. ona prava, koja svakom čoveku već i u samom kačestvu razumnoga suštstva pripadaju — ili zadovoljena obštinarah prava naruse. Mogu poglavice obštinske illi i diehah obština pri svojim zaključenijama zarobaviti na interese posledovati imajućih rodovah njenom neposredstvenom čuvanju povierene, ili u obšto na više svecolice interese, i na miesto ovih svoje sobstvene koristi tražiti, n. pr. obštinsko imanje prožderali, ili ga medju sad živeće obštinare podieliti i. t. d. Ovde je sad vèrhovno države nadziranje od najveće važnosti i blagodielni brine, da se sve, što je k postojanju obštine nužno sčuvaa, za da proislicuje iz obštinskoga saveza koristi ne samo nastojeći već i buduću rodovi uživaju. Medju tim nesljeduje oduća nikako, da država domovodstvo obštine kroz svoje, sobstvene služitelje nadgleda. Šta više ima ona priznati prirodno a u obšte i najpouzdanijeg domovoditelja ili upravitelja u samoj obštini illi u onim od ove izabranima poglavcima.

3) U državi su žitelji jedne obštine ne samo građani obštine, nego i građani države. Žitelji obštine uživaju po tome u državi ne samo prava jednog obštinarah, nego i ona jednog državljanina. Ako bi dakle vlast obštinska onim državljanjskim pravama njenih sučanovah na makar kakvi način vredjujući na špport pošla, to onda državnoj vlasti pristoji pravo i dužnost vlast obštine u pristojne granice odbiti, i državljanska prava svojih žiteljah pod zaštitu uzeti. Na primier: jedan član obštine namierava njemu isključitelno pripadajuću kuću pokloniti ili prodati, no obština mu u tome na put stajao. Po zakonima pak za svo državljanje ravno diejstvujućima stoji svakom na volji sa svojim imanjem raspolagati, illi ovo da kakvom troćem platežno ili bezplatežno ustupi. Sad kad ne bi obštine slobodno ovo raspolaganje imanja dopustila, onda ne ostaje onom u svom pravu utverđenome šta drugo, do prihiežišta svoga kod države potražiti, koja sama ima pravo i dužnost njega od namieranja obštine braniti. Isto pravo priznadeži državnoj vladi i što se tiče do onih državljanah, koji istina da u obštini žive, ili sa ovom u kakvo nibud odoñojeno dolaze, ali nisu nikakvi u obštinskim pravama učastvujući obštinari.

4) Kako god što država obštini ko dostizavanju njenih namierah ruku pomoći pruža, i što obština sama svojim pravom i snagom ne može da učini, ona posredstvom svoje više i dalje dopirajuće vlasti u diehah pretvara; iako i opet obština silu državi ko lakšem i savršenićem ostvarivanju viših i dalje shvatajućih namierah državnih. Ona može obštini illi njenim poglavcima diehah naložaviti, koja upravo illi barem isključitelno nemaju obštinske svrhe, koja upravo illi barem imaju za volju državnih interesah odpraviti. Tako može država obštini ko proglašivanju izisavši od nje i za svo državljanje illi za kakav izviesni prediel obvezatelnih zakonah i zakonih naredbah; ko primanja i davanja danke, koji za namiru potrebah čitave države služi; ko sudielovanju u poslovima popisivanja i rekrutiranja; ko oskrbèljenju u diehah vojnickog ustanjavanja i priprege upotrebiti. Ona može obštini

ili njeno poglavarstvo obvezati, da zločince, koji su se u sanion diehu našli illi se od nadiežatolstvah tieraju, kao i vojnicko bigunce da zadèrži i izda. Ona može obštini illi njeno poglavarstvo obvezati, da u obštini učinjena zločinstva nadiežno vlasti javi. Ona može na obštinsko poglavarstvo preneli nadziranje živećih u obštini stranacah, opunomoćiti illi ko nadgledanju upotrebljijeme od pojedinih obštinarah illi od onih u obštini živećih stranacah micre i težine i. t. d.

Iz cielog ovog dosada rasmatranja proizilazi, da su obštinske svrhe u obšte podobne onim državnima, no koje so samo na one iz bližeg sažižaju proislicuće medjusobno interese i brige odnose. Ravnanje oduća nadajućih se diehah pripada samoj obštini, illi od ove na to naročito izabranim poglavcima i diehovoditeljima. Na protiv toga pripada državi vèrhovno nadgledanje svojih važnih obštinskih diehah, tako dakle pravo zaštite u prizrenju svojih iz obštinskog saveza tekucih interesah, dalje pravo zakonodavstva i vladarstva u svima stvarma, koje se državnoj interese tiču, i naposlidku pravo savezom se obštinskim ko lakšoj sigurnoj državnih namierah polzovati. (Dalje će slijediti u doidećem listu.)

I. Družtvo.

Ni je dobro, da čovek bude sam. Vreme mi je dugo! A za mlogo lude ne samo ne bi bilo dobro, nego bi zaista bilo i veoma zlo, kad bi su sami bili. Ti mladi čoveče! Šta bi bilo od tebe, kad bi si posle tvog rođenja sam sebi ostavljen bio? Pa šta bi i sada iz tebe bilo? Podivljio bi si, skapao bi si od gladi ili bi si od studeni umrieti morao.

Zato je još davno običaj u svijetu, da muž i žena, roditelji i dieca nešto sbog dugov vremena, a nešto sbog potrebe jedan s drugim budu. Ovako nekoliko ljudi, koji na ovaj način jedno k drugom pripadaju, zovu se rodbina (familia), a to so kaže, da živu u domaćem društvu skupa. Ali mogu ovako i mloge rodbine u jednoj zemlji na blizu jedna kod drugo živiti. Orama će moći koji put dugo vreme biti, zato će se i ove jedne s drugom upoznati, i medju sobom pohoditi. Još više; buduci da svi duh drugi medju sobom; to će oni jedan drugom pomagati, jedan s drugim velika dèrveta obrabiti, koje jedan čovek ili i jedna sama rodbina ne bi moglo činiti. Kada bi medvij na jednu rodbinu napao; to bi druga rodbina pritekla, i pomogla bi medvijem ubiti. Zato kada bi se drugoj rodbini koliba zapalila, prva bi pritekla i pomogla bi vatrau ugasiiti, ili drugu kolibu sagraditi. — Kada bi mloge rodbine ovako skupa živile jedna uz drugu, i jedna drugoj pomagale; to so kaže onda: one žive u gradjanjskom društvu jedna s drugom. A sve ove rodbine uzvešji jih u jedno, zovu so narod.

Uput kako je mlogo ljudi skupa i svagda se jedna s drugom družo, onda bivaju ljudi stopljeniji. Jedan će so naučiti od drugoga čemu god. Jedan će jedno, a drugi štogod drugo smisliti; a obadva i jedno i drugo prokustati. Jedan će izmisliti metlu, a drugi će izmisliti dèržalje za ru.

Stavi 12 neokresanih kamenah u 12 različilih vrecah i tresi jih, ostat će svagda neokresani. A stavi svih 12 u jednu vrecu skupa, pak jih tresi; oni će se sedan o drugi kresati, kao čelik o kremen, veli Montagne.

Što se više ljudi sabere, i skupa zaostanu to će bolji jedan drugomu na ruci biti, to će so bolje gladiti. Drugim riećma: što je koji narod veći, i što se čestje medju sobom druže i jedan drugog pohodi, to postinju oni obično obrazovaniji. Tako društvo postaje djedom svakog ljudskog obrazovanja, kroz svoje sinove, izmisljenja.

II. Izmisljenja.

Ljudi nisu svi medju sobom jednaki; jedan je mudrijji negoli drugi. Koliko si god ti još nov u svietu, to ćeš ti ipak to znati po tvom iskustvu. Ispoviedi mi čisto ti mladi čoveče! Ne poznaješ li ti diečice, njeku stariu, a njeku mladju od tebe, o kojoj so obično govori: da sa nju kao? A poznavat ćeš još i drugu, njeku stariu, za pameću diecu dèrži.

Premlogi su ljudi (dembèli) tromi, i no rade ništa nego

ono što i drugi rade, i što su i sami još od prije radili. Tako rade i sva živa: Lavovi i pčele žive još i sada baš onako, kao što su živili u Samsonova vremena, i grade svoja loža i ćelice na isti način.

Ali mudrija ljudna nahodi se koji put i osobitih ljudih, glavah i duhovah, zar može biti jedan između stotinu tisućah, koji stogod novo i korisno izmisli. I ovo su važni ljudi u svjetskoj i ljudskoj povijestici, i zovu se domišljani. A kad oni ono što su izmislili, ne zadržeržavaju se za sebe, nego otiču i drugim ljudima koji su iz njih, pokušavaju: to se oni nazivaju učitelji roda ljudskoga (ali ne učeni); jer je to sa svim drugo nešto.

Na primjer: Bilo je negda vreme, kad ljudi još negdje ništa za vatru ili oganj ni su znali; dakle su morali sve sirovo jesti, morali su noćom u tami sediti, morali su na zimi zebsti, i nisu mogli noževe praviti. Sad jedared zapali, je misli, munja jedno drevno u polju: tu blizu nasje je jedan osobiti čovek, ovaj dodje bliže, i začudi se, opipa iz početka, kao što muha naleti na svieću, opérli periste, vrisne i skoči natrag. Među tim drevno izgori, vatra se umali, a ono krasno pozorište, kao da se sverši. Onom osobitom čoveku; to ni je bilo baš po volji toplota i svetlost bila mu je porodila veselje, to je on hotice produžiti ovo pozoriše. Onda padne mu na um, kad pridometne derva k vatri, da će mu potrajati ono (toplota i svetlost)! On to učini; pak eto: kako iznadje umieštvo vatre — koje je korist upazio — sačuvali. Ljudi, koji su bili s njim, učinu tako isto, kao i on, uzmu vatre od njegove, i koristaju se onako, kao i on.—Tako pametan ni je bio nikakav Pongos (Majmun) u zapadnoj Africi. Kad bi mornari ovdje izišli na suvo, to kad bi naložili vatra, i pri odhodu svom kad bi su ostavili vatra da gore, eto bi dočerali Pongos-i na to, posjedali bi okolo vatre u noćurku, i radovali bi su se od serdca — dokle bi god vatra po sebi gorela. Ali još nikakvom Pongos-u ni je na majmunsku pamet došlo, da primetne k vatri derva, kako bi u time ona stvar i njegovo veselje potrajali moglo! Majmuni dakle — najmunje živice — ne mogu dakle izmisliti, to je bo preumstvo samoga čoveka, i to najpametnija čoveka.

Još jedan drugi primjer. Bilo je negda vreme, kad su ljudi besonogi hodili. To je bilo veoma nezgodno po blatu, po vrucem pisku, i po ostrum sljunku. Dakle padne jedared jednom osobitom čoveku na pamet, da stavi štogod pod tabane. Dervo je bilo odveć tvrdo: sirova koža životinjska ni je dugo trajala. Ali on izmisli, kožu učiniti, i na zgodan način je skrojiti, pa posle opet sašiti, to jest: on izmisli črevlje (cepjale, cokule). Ovo je bio domišljan! On pokazuje svoje umieštvo i drugom čoveku, koji učini, kao i on, pak su imnogo dobro stajale pri tom, i ovaj je bio učitelj ljudskil!

Tako je netko izumio stabla presadjivati, hljeb (kruh) miesiti i pisati. — Tako je nedavno izumio Jener u Londonu, da kogod sebi dade nakalamiti ospice (vjuholo), onaj će ostati posle slobodan od otrovnih ubitocnih i prirodnih boginja. Od onoga dase ostaje svake godine po mlogu tisućah diece u životu, koja bi drugačije pomenila. — Tako je iznašao (izumio, otkrio) netko onu istinu, da 9 puta 9 čini 81; da jedan čovek ima samo jednu ženu; da ljudi i posle smérta žive itd.

Dosta putah jedno izmisljenje vuče za sobom stotinu drugih, od kojih ni jedno bez drugoga ne bi se moglo učiniti. U put, kako se znalo za vatra na svietu, moglo se već i gvozdje lopiti, to je bilo moguće i nož načiniti. — Prije negoli je izmisljenje teloškop, moralo se znati praviti i naočare: a prije nego su naočari na sviet došli, morali su već poznavati staklo; ali kako se pravi staklo, to ni bi mogao nitko iznaći, da ni je prije za vatra znao.

Moga volika izmisljenja učinjena su samo nekim osobito sretnim domišljajem (kao što je bilo i malo prije s vatrom), na vr. taklo, purpura (cérvena mast) njekom strukom spufovali. Možda je tako izmisljen (kompas) sestara. Evo zašto ni od tolika važnih izmisljenja sada ne poznamo Domišljana. A dosta putah ni je se moglo odma ni razumjeti, kako bi to važno bilo znati (kao kod Sestara) i zato se na prvog domišljana ni je ni mislilo.

Najnužnija izmisljenja još su u strome svietu bila uč-

ajena, kakoti: vatra; hljeb, tkanje, topljenja rudah (kovotinah) pisanje, staklo itd.

Ali najtanje i najumietnije, tek su poslednjih 500 došlo na sviet, kakoti: sestara, prah (barut), pošta, sahati (uro), toleškop (durbia kamoklja). Pominjavu od ovih osobitih ljudih, i umnih glavah, koji su ovakova izmisljenja učinili, bili su iz Italije i Nemačke.

Bez građanskoga druživa i bez pismoznanja ne bi se nigda od velikih otkrovenjah i izmisljenjah došlo. Baš i kada bi koja glava što bila iznašla, to ne bi se moglo među drugima rasprostraniti ili produžiti, niti popraviti ili ukrasiti; so bi se i opet zaboravilo, bi se izgubilo još odmah kako je došlo na sviet.

Ima neka struka ljudskih učiteljah, koji nisu izmisliitelji ili izobrietelji, pak su opet važni i bezsmertni ljudi; a to su oni, što rasprostru i u poznanstvo dovode ono, što su već drugi narodi sa svim poznali: koji obrazovanje (kulturu) ili prosvietu u obšte celo, ili samo njeko ćielove, neka umieštva iz jedne zemlje u drugu prenose, iz jedne glave u drugu ulivaju. Tako je Kadmas nekakav kuvar, bicigunac iz Sidona naučio Gërke ABC itd., koje zaista jedan kuvar ne može izmisliti. Tako je Relig donio u Europu kojstvo, kako se krompiri (kartofole, kërtole) siju i presaduju, koje su divljaci bili iznašli u Americi. Tako i ti moj čitatelj nisi iznašao Historie svietu, ali čak ipak ti tvoju diećicu nji još moći učiti.

I Iznađena umieštva ili otkrivena istine, ako one u svjetskoj historii visoko ime izobrieteljah nositi imaju, moraju biti važna, a ne kojeakve basne. Ko je iznašao, miesiti hljeb, pletivo biečavah, lojane svieće, mine, brodove i gradove, kada i kako su se sve te stvari iznašle, to izpituj od sada marljivo, to zasluzuje, da se razpituje i da se zapamti. Ali kad su počeli čipke ljudi praviti? ko je u Atini i Rimu ili u Beču pèrvi u komediji igrao? ko je u starom svietu najbolje kipeve iz kamena iztesavao, ili iz dèrveva izrezivao? ko je u Francuzkoj iznašao stolicke, koje se u štapića sa sobom nositi mogu? ko je naučio ljude najprije praviti rukavice, što se u orahovih ljuski saviati daju? Dragi moj za takovo me stvari ne pitaj prije, negoli me štogod važnije pitati imaš.

Il. Iznađena umieštva moraju biti koristna, iznađena izrečnja moraju biti istine: kad oni, koji jih prozinađu i raznesu, kao izobrietelji i ljudski učitelji poštovani biti imaju. — Ali po nesreći ima svagda u svietu ljudih, koji drugima ako i štogod novo, ali pri tom i ne istinitu i škodljivu stvar u glavu staviti nastoje. Neki to čine s namierom iz Sale iz nastaluka, i u nečovečnom namieranju drugim štetu učiniti: to su ti Laže i Varalice, od ovih se kèrtati pa bieži. Drugi misle sa svim dobro, i sami dèrže svoje budalaste misli za istinite i spasilne, i zato hoće ne radujući se šteti, da i drugo tim okuže; jer su neki budale, a neznanju, da su. Ovo su sve sami vèrtoglavci, i zato su upravo pogibelni, kako god i namierne varalice, što navale varaju, ali ne zasluzuju toliko da na njih mèrzimo.

Ko drugome ili s namierom ili bez namiere laž istinom pokriva, koje onom, ako u prostoti vjeruje, ili u življenju, u zdravlju, vèrsnosti i poštenju, sreći i miru za svagda škoditi može: to je on bezbožnik. — Jedared nekakav francuzski brijač uvieri sirohame karaba, da bi su oni morali svoju dieću, kad bi su imali boginje, zagrnjivati u ledenu vodu; oni to učine, i dieca poumiru; pakostni bezbožnik od brijača! — Dvorkinja uvieri kraljevu kèer, malu Isabella, da je ona od sa svim drugog tešta stvorena, negoli što su drugi ljudi: mala Isabella povieruje to, i postane sprama svih drugih ljudih prodèrztljivo stvorenje; zlobna bezbožnica od dvorkinje! — Ako kadgod dodje u veliki sviet jednu onu mladu gospodu, i čužej, da ona svašto, što se tiče hristianske viero, govoro i mudruju i podruguju se nebu i paklu; a ti se kloni od takovih, i čužaj jih se. Bieži od njih, kao od kužnih, da i tebe ne zalude, i da ti mir i sreću tvog krasnog života za svagda ne uznemire.

(Svërha u sliedećim listu.)

Osnova pripravilnice narodnih učivnic.

Visoko c. k. ministerstvo ali ravnstvo uka je zgovorilo, da bi v narodnih učivnicah vpeljevalo časopisne poprave, ter je zraven opomnilo vse učilnice, da naj bi mu prikazovale popravo, ki jih po skušnji posebno spoznajo.

Zatorej se jih je mnogo oglasilo v časopisih, da naj bi se popravilo narodne učivnice, in neki so menili, da sedajna sestava učivnic, neki, da nepopolno vodilo učenja, negotovost ali nezmožnost učevnikov in nesposobnost bukov ali knjig, in še neki, da ogledarstvo in voditeljstvo uja je krivo, da je tako malo koristno bilo dozdajne šolske učenje.

Takšni pa, ki se jim ni treba zdelo, da bi se sedajne kar overglo, temu so le časopisne poprave potrebne spoznali, so sicer kazali, kako bi se nova sestava s staro koristno zedinili dala, pa niso tega v dobro dokazali.

Ko bi vsak učenik goeden ali zmožen in vreden bil, bi tožbe priobračuhov kar vihnilne, ker učniška sestava v Avstriji, ako se nekoliko razgleda, učnikom široko kaže, kako so imajo na lepim polji reje učili in redili narodi, in se opira na takšne sčebre, ki se premakniti ne smejo, ako se noče, kakor po nemških, ki pri razražanju glave, serca zapustiti in zamrcariti... Zatorej bi deržava naprej pripraviti morala spodobne učevnike, če tudi s velikim stroškom dnarjev, in potem bi še clo potrebno bilo, da bi se dozdajnim učivnicam rečem ali predmetam pridjale še neke druge, ki so dozdaj zamernarene bile.

Prvi uk začne v prvem razdelu prviga reda in se opira na naravno dušno razvitev, ki bi si jo vsak otrok od tretjiga do šestiga leta prisvojil v hiši svojih staršev, ako bi mu se na tolikajšnje vprašanje, ki mu jih njegovo življenje navdava in igrača, in ki so s njimi zdaj k materi, zdaj k očetu, zdaj k drugim okoli sebe obrača, prav nazočno odgovarjalo po primeri njegove razumnosti in njegoviga jezika.

Takšne razvite dušnih moči otrok naša učniška sestava ne objame, temuš nanjo gleda, kakor da bi jo otroci seboj v šolo prinesli; in ker temuš skoraj nikoli tako ni, začne šolski uk ne s prvo ampak s drugo stopnjo.

Tak silni preokos so otroški reditelji že davno čutili, ter spoznali, da preveč ovira dušno izobraževanje, ki bi ga šolskimu nauku dognali bilo.

Zatorej so se ga zlahkni prijatli človešiga naroda ogibati iskali s učivnicami za otročiče, s čuvničami in oskerbnivnicami, ki so jih napravljali, ali vsem takšnim napravam, saj v Terstu, dozdaj ni bilo dano tolikjga preskoka odpraviti, marveč skazalo so se one škodlive učivnici sploh in posebno otroški izobraženosti.

Krivo je pa tega bilo, kar sledi.

Ti, ki so dosegli dovoljenje, napraviti in imeti učilnice za otročiče in čuvničarce, so sploh takšni, da se i zavolj svojih telesnih in dušnih pobah živča drugači pridobiti ne morejo in pri njih mali izobraženosti nobeniga zapadka otroške reje nimajo; ter kar sami nimajo, drugim dati nemorejo. Morijo tedaj drobno otročiče s spoznanjem čerk, njih zlaganjem, pisanjem, pisanim ščilvstvam, sglavoučenjem molitvic itd., namest do bi jim kazali reči, ki bi ogledaje jih spoznali, imenovati in razločivati se učili, in tako njih pamet probudili.

Pri sebi jih imajo dve, tri, štiri do pet let, in kader prestopijo v občinsko učevnico, kaj prinesejo neki seboj?

Nekakšno krivo znanost čerkoimenovanja, branja in pisa; misel, do že vse znajo, in s takšno, tjo popolnoma skerhano pamet, noko neobčutljivost pri vsem, kar se jim kaže in reče; tam pa toliko razkočnost, do se vkrotitli ne da, toliko prevzetnost, do se drugači zapostopi ne more, ko do se jim je dozdaj perpušalo vse, kar so le hoteli. Ali ni to dušomer naslodična rodu, ki se popraviti ne da? Eden ali dva tako razkočna otroka lahko spridita celo učevnico, njih izgled, njih razkočnost, večkrat vsivnosti podobna, okuži vse druge, ter jo kriva, do se prava pokoršina v učivnici nikakor ali clo teško zadobiti more in ohraniti. Po večletni skušnji so lahko terdno reče, do nesročni otročiči, ki so iz tako imenovanih ohranivnic, bolj bi so jim morivnice reklo, prišli, niso za noben daljni uk, za nobeno djansko podočenje več bili. Krivi so tega njih

učivniške naprave, taki ubogi otročiči so Mamonove žertve, kratkovidni starši jih prodajo in izdajo takšnim, ki skerb naravstevski človeško reči, izobraževanje človeško duše, v naravnosti pridobitov silajočo.

Ker jo očitna resnica otrokoreje, do otročiči morajo že nekoliko razvit razum imeti, ako za tak imenovan prvi uk bili hočejo, in ker dušnih moči, ki naša učivniška sestava na nje gleda, kakor da bi že razvito bilo, no razvijajo in razrasnejo ne starši, no ohranivnice ali čuvničarce, jo treba, ako so narodne učivnice popraviti hočejo, do

1. otroška duša se probudi k prvemu nauku;

2. učivniška naprava takšno dušno probudjenje kakor prvo prisvojitvo stopnjo naredi; zato da bi se otročiči po poti njih letam spodobni, pripravljali k tako imenovanim prvim uk, in

3. do takšno pripravljajo bi terpeljo eno leto, in spervign se vpeljalo saj v zglednih in poglavnih učivnicah.

Razjasniti in poterditi, kar je rečeniga bilo, njegova osnova, vodilo in vrod tole sledi.

Ali še prej je treba opomniti sledeče reči. Pri vsakim učenju so dve reči nar poglavitniš, namreč, razvitev in prisvojenje. Prva tiče učenika in obsežo način, po katerim učeni uč vsak predmet, da ga otroci razume in objemajo; druga zadeva posebno učence in če otroci, kako si oni imajo v spomin vtisniti in prisvojiti, kar jim je razvitiiga bilo in kar so v prvih oblikah zastopili.

In kar to tiče, se vpraša, kako bi učniku ravnati bilo, do bi otrokam lahko, omikavno in všeč bilo. Nekoljko se bo od tega govorilo, ali zavolj svoje važnosti bi se še bolj pristresti moralo, ker otročiči naravno zastran tega pričaklignva sadu iz učivnice ne prinesejo, ker pri prvi svoji dobi volji si prisvojiti ne umejo, česar se jim jo naučiti.

V v o d.

Namen prviga razdela v prvem redu je otroke tako brati, pisati, šteti in govoriti učiti, do se takih reči v naslednih redih še obširniši učiti zamorejo.

Učiti brati je bila dozdaj poglavitna skerb učevnika; in ko se dobro govoriti otrok ni umel, je že moral naprej čerke poznati, zatim jih zlagati in poslednje tje naprej brati se učiti. Otroci, ki so dobro glavo, in več razuma imeli, so se take nerazumne reči popali, in poznavi bolj ali menj imena čerk jih eno za drugo imenovati, zlagati in brati začeli; neki drugi so nekotjko časa s njimi deržali, alj ker niso mogli težav več zmagati, zdej ostali; nar več pa so jih še čerk naučiti ne, ker je učenic s boljšimi napredoval in mu časa, s slabšimi v škodo boljše se muditi, ni ostalo.

Za tega voljo je malo po malim nastajalo po razločni zmožnosti otročiči veliko razdelkov, ki so učenje zjo teško delali, je le malo prav pripraviljenih naprej šlo, več del pa jih dve, tri leta v enaki učivnici ostajalo, in šo nekotjko zgubivši vse veselje clo šolo zapustilo.

Če se to razgleda, se najde, do vsega tega je krivo bilo, ker pamet otročičev šo zadosti razviti in razjusnena ni bila. Čerke poznati otročičam ni tako lahka. Morajo si toliko majhnih, s čert narajenih znamenj glasov, ki si jih še svesti niso, tako vtisniti, do jih ne le po njih razločkih eno od drugiga razločijo, ampak tudi, kakor hitro jih zagledajo, brez pristanka naravnost in čisto imenujejo; morajo namreč imeti prvi ogled vsake čerke, kakor znanjje, in znati s njim spodoben glas ali vsaj ime združiti.

Takšne težave in njih zvir poznanje, so lahko vé, do te do otročičam le kratki lahki, kadar reči, ki so jim pred oči stavilo bodo, ogledaje, paziti jih prilivati in razločivati se navadili, in zatorej v stanu bodo prav najti tudi razločnosti malih čerk, namreč podob, kar se čerke.

Tako bi so se ne le njih oko izbristilo, njih pamet prebudila, ampak zadobili bi tudi malo po malim lahkost v govorjenju. Kader bi otroci se ogledavati privadili, in njih govorni udi se omikali, bi k branju pripravljani bili; in učivnici, ki bi se v nji pripravljali, bi so pripravilnica imenovati mogla.

V pripravilnici bi se sledeče reči učiti morale:

I. OGLEDovati.

Ogledovati če reči, lastne reči ali njih podobe otrokam pred očmi staviti in jih voditi, da si od njih primerno prilike, ki so jim ogledki pravi, naredijo.

Znače se ta uk s vidivim rečmi, ki se okoli učencov, namreč v učivnici znajdejo; se gre k domačini, ki jih že sploh poznajo, se jim reče, da naj jih imenujejo, in če jih prav ne imenujejo, učenik krivo ime popravi, imenovanje vasko reč po svojimi pravimi imenu in veli, da naj jo spet sami tako imenujejo.

Ima se to učiti po iskavnim načinu, to če reči, učenik ima otroke voditi prajejo, do imena reči najdejo. Na priliko: Kako so kliče na čim doma sodiš? Stol, naslonišče. — Kako se kličo, kjer mati kuhajo? Kuhinja, ognjišče. — Kako se pravi kraju, kjer se vino hrani? Klet, kram.

Ko je učenik otročiče lastno reči imenovati nekoliko dni učil, jim že tudi podobe bolj znanih reči, ki se v sobi znajdejo, lahko pred očmi postavi, pa le po listu, in vsak list ima le eno reč nazočiti.

Ko sobništvu kos za kosom dobro poznajo, in prav imenujejo, bi se vtegnilo poseben velik list, ki bi vse skupje prikazoval, pred očmi postaviti, zato da bi, kar so se naučili, pozveli, in tudi posamesne podobe najti in razločevati se vaditi.

Še korisniši bi otrokam vtegniti listi vsak nauk, ko bi se od vsakega velika lista deset ali dvanajst takšnih malih odpisov naredilo, da bi se njih podobe nekih pet čevljev daleč lahko spoznale. Takšne odpise bi treba bilo poleg klopi tako na zid ovesiti, da bi se v 7 ali 8 učencov okrog vsakega vstopiti moglo in nar urniš izmed njih bi druge ravno tako spraveval, kakor je sam učenik učence iz velika lista spraveval. Tako postavim. Naj bi na velikim listu bile podobe sledečih reči: Mize, stola, skrinje, postelje, zercala, naslonišča, izobraz, peči, okna, vrst, dobice (ure).

Učenik stegne palčico do podobne mize i vpraša: Kaj je to, ali kako se to kliče? To je miza. Učenik ima vselej odgovor otroka ponoviti, ter reče: To je miza. — Kazaje na stol, vpraša: Kaj je pa to? To je stol. Učenik ponovi: To je stol itd.

Ko vidi, da je eden ali drugi učencov dobro uren, mu reče, da naj ven pride, mu da palčico v roko in mu reče: Zdj boš pa ti mene učiti; stopi k deski (tabli), kaži na podobe in vprašaj ti mene, kakor sim jest tebe prej vprašal, ponovi tudi ti vsakrat moj odgovor, kakor sim jest tvojga ponovil. Učenc sperva sterno gleda, je plašen; drugi pa gledajo in pazijo, kaj ho iz tega. Ko učenik učenca oserti, vzame palčico v roko, stopi k deski, ter vpraša; pa so skoraj ne sliši. Učenik mu glasno odgovori, učeno vpraša že glasnejši; učenik odgovori in reče učencu, da naj odgovor ponovi; in malo po molim gro čuda dobno. Kmalo so pripravljani še drugi, tako storiti. Učenik naj reče, da naj pristopijo in eden druga tako dolgo vprašajo, dokler vidi, da jim njegovo pomoči večj treba ni. Takšni učenci so zatim svaritelji in po obodih vadijo svoje součence. Skoraj bi se ne verovalo, ali res je, da po tem se otroci eden pred drugim gnati začnejo in vidi se pri tem velika marnost in natatnješt.

Tako se nar lepši prične in nar gotovši vpelja vzajemni uk. Ko so se otroci po takim načinu nekoliko reči dobro naučili, se gre na prej in začne se imenovati živali in zešča.

Koljko časa je učniku na prvi stopnji se ustaviti treba, namreč pri imenovanju uku, ali imenovanju reči, more sam po svoji znanosti razsoditi; ali vender pripravivnika mora tudi nekoliko od druge in tretje stopnje učiti. Na drugi stopnji se imajo imenovati deli reči; se ima namreč poveritati k rečem, ki so jih že ogledovali in jih nje dele najiti učiti. Na tretji stopnji so zvezavnost, zvezanje lastnosti reči in njih delov najti in razločevati vadijo. Tudi to učenje se mora kakor uno s prviga začeti in po stopinjah naprej voditi.

II. Govoriti.

Učiti govoriti so pravi:

1. Otroke učiti in vaditi, da marljivo poslušaje in se govoro ter govorenje ponovljaje prav slušajo govornih udov. Zatorej se morajo otroci učiti male izreke in posamesne besede čisto in razumno izgovarjati.

2. Otroke učiti s ušesmi razločiti vsak besedni glas, ter zapaziti, kako se usta odpirajo pri vsakemu izreku. Otroci se morajo učiti rastavljati besede v zloge in potegovati glasnike, ki se v njih slišajo.

Sledeči prilika ho to bolj na tanko pokazala. Na listih so podobe: okna, dobnice (ure) iglo itd. Učenik pokaže na podobo okna in vpraša: Kaj pomeni to? To pomeni: okno. Pazito (če ravno ne prav na glas, reče učenik počasi, zastopno in glasno) o-kno. Kaj sim storil s ustmi, ko sim rekel: okno. So jih gibali. — Prav, odgovori učenik in reče: Pri govorenju usta gibati, so pravi usta odpirati. Kaj so pravi: Pri govorenju usta gibati? Pri govorenju usta gibati, so pravi, jih odpirati. Ko rečem: o-kno, koliko krat odpremo usta? Dva krat. Kaj rečem, ko prvi krat usta odprem? o. Kaj pa rečem, ko drugi krat usta odprem? kno.

Tako se gre naprej s drugimi besedami in otroci se uče povedati, koljko krat se usta odprejo pri vsaki besedi in kaj se vsak krat izgovori.

Takine vaje so otrokam prav prijetne, in če učenik ne koljko umolne, sami išejo, koljko krat se usta odprejo per ti ali uni besedi, posebno per imenih in primkih součencov.

3. Otroke učiti najti, koljko krat se usta odprejo per vsaki besedi, ali številu ustinih odperov in poglavitni glas vsake ustne odperve. To če reči. Otroci se morajo učiti najti zloge vsake besede in glasnik vsakega zloga.

Postavim. Kako se kliče s čim mati kaj šivajo? Se kliče: Iгла. S koliko ustinimi odpervi se govori: Iгла. Iгла se zgovori s dvema ustinimi odpervi. Kaj se zgovori s pravo odperivo? S prvo ustno odperivo se zgovori: K. Kaj se s drugo zgovori? S drugo se zgovori: gla.

Pazite. Pri vsaki ustni odpervi se sliši poglaviten glas. Kaj se sliši pri vsaki ustni odpervi? Poglaviten glas. Kteri glas se sliši per prvi ustni odpervi? glas: K. Ktera je druga ustna odperve? Je: gla. Učenik zgovori na dolgo ali potegne: a, reče učencam, da naj ga tudi oni na dolgo zgovorijo, ter jih vodi, glas a za-se zgovorijo; pri ti priči je treba, zato de glas: a bolj spoznajo, zlog: gla rastaviti, ter pokazati, de so zraven a glas 'i' in g' sliši, ali posebno, poglavitno glas a, in se reče: glas, ki se pri ustni odpervi nar bolj sliši, se imenuje poglavitni glas, in se razloči od drugih, ki se toljko ne slišijo. Kteri glas se pri ustni odpervi: gla, nar bolj sliši; alj kteri glas je poglavitni glas? Glas, ki se nar bolj sliši, ali poglavitni glas je a. S čim slišimo? Slišimo s ušesmi. In to, (kazaje uho) kako se imenuje? Uho. Učenik reče: Pazite dobro, beseda u-ho — koljko lastnih odperov ima? Dve. Ktera je prava? Prava je u. Ktera je druga? Druga je ho. V odpervi ho, kteri glas se nar bolj sliši? Se sliši nar bolj o. Pred glasom o, kteri glas se sliši. Pred glasom o se sliši glas h. Pri ustni odpervi ho se sliši h in o; kteri glas se pa bolj sliši. Bolj se sliši glas o. Kteri je tedaj poglavitni glas pri odpervi ho? glas o. Kako se kliče: Luka. Koljkokrat odper ustna, ko rečeš Luka? Dvakrat. Koljko ustinih odperov ima: Luka. Ima dve: Lu-ka. Ktera je prava? Lu. Ktera je druga? ka. Kteri glas je poglavitni per Lu? kteri per ka? Če učenik, kar sperviga storiti mora, souglasnike na dolgo zgovarja ali potega, zgovarjaje zloge, otroci malo po malim poglavitne glasne zlog in besed zapazijo in razločijo.

4. Se vadijo otroci zapaziti, da pri ustni odpervi se s poglavitnim glasom že drugi glas, s njim združeni, slišijo, in kako se poglavitnimu glasu pridruženi soglasi, namreč: predglasi ali zadglasi, nadglasi ali izglasi razločiti dajo. To če reči, de otroci se morajo učiti razločiti zloge v njih dele, samoglasnike in soglasnike ali njihike.

Na primeru. Učenik kaže na oko, ter vpraša? Kako se pravi temu? O-ko. S koljko odpervi ust se zgovori: oko? S dvema, namreč: o-ko. Kteri glas slišijo pri prvi odpervi? Glas o. Zapomnite, je o je glas za-se alj enojn. Ktera je druga odperve? Je ko. Zdjaj bomo skušali, če jo tudi ko za-se alj enojn glas. Kteri je poglavitni glas v ko? Poglavitni glas v ko je o. Učenik naj zgovori počasi zlog ko in predgla k nekoliko nižej in naj tako pokaže, de poglavitni glas o ima predglas k; in ker ko ovekje glasov obstoji, desiravno se s cno odpervo ust zgovori, se zložen glas imenuje.

Postavim. Kako so je klical prvi človek? Prvi človek so je klical: Adam. Kteri glas slišijo per prvi ustni odprti? Enoja glas a. Kteri je poglavitni glas v slams? Poglavitni glas je a. Zdaj se pa reče: asa. Kteri glas so sliši za a? Glas asa. Kteri glas so zase ali enojni v asa? So a in 'aa. Prav, zdaj pa izroču učenec ocl glas slams, in vpraša? Kaj slišijo pred asa? Slišimo a'. Povejmo mi enojne ali zase glas v dam? Glas zase ali enojni so: a', a, 'aa. V imenu Adam, kteri glas so sliši per prvi odprti? In kteri per drugi odprti? A je glas zase ali enojni, slams je zložen glas. Kteri so zase ali enojni glas v slams? In tako z drugimi besedami, posebno imeni in primki učencov. Se razumi, da kadar se kakšno zgodivno ime imenuje, je treba zgodbo v kratkih povedati.

III. ŠTEJI.

OTROKE UČITI TAKO ŠTEJI, DE SE K RAJTAJNU PRIPRAVIJO.

Ne more se otroci, do neznanost prave razvitve števk od eden do deset, ali pa preskok takšno pripravljive razvitve dela, de rajtanje v prvih in poslednih šolskih redih ne prinese sadu, ki se pričakuje. Številki razviti ne razumijo ne stari ne gospodarij ohranivnic, razvili jih neki učenci nič nemanajo, ter menijo, de šteti tje naprej, je že zadosti, otroke pripraviti k rajtanju; tako se že v početku nerazume reči v glavo zabivajo; razume pa odvrtačo in zamernajeje. Res je, otroci se šteti naučijo, če se jim večkrat naprej šteje, in če se jim skupej šteti stori; ali se pa mora reči, de nar ušiši otroci, kakor hitro reči pogledajo, ki jih številke: 2, 3, 4, 5, 6 ali 7 obsežajo in zapodujejo, tudi spoznajo, in kar reči morejo, koliko jih je, brez de bi potrebo čutili, začeli jih šteti od prve in prešli po versti? Zato ložijo večkrat stariši, de so njih otroci, ki so se v številstvo k rajtanju pripravljivemu slabo ali clo slabo ponesli, leto zgubili in koljkokrat se sliši: Moj otrok je že do 30, 40, 50 in clo do 100 šteti znal' prej, ko je v občinsko šolo šel, in zdaj de bi tega ne znal? Temu se v kratkim tako le odgovori. Otroci so je števinne besede po versti imenovali znali, pa niso nič razumeli, kaj če reči več ali menj tudi ne, koliko vsaka številka obseže, tudi niso vedli, kakšna je ena številka proti drugi, ker niso imeli njih nazočnih ogledkov.

Ta reč se ima tedaj v pripravilnici tako le učiti.

a) Se imajo otrokam lasne reči ali pa narisane pred oči staviti in se prava obsega ali pravi zapodetek števk od eden do deset dokazati.

b) Ima učenik vsako številko pred očmi učencov napraviti s čertami na deski in se v vidljivim rečmi nazočiti in skerbeti, de otroci od nje pravi ogled zadobijo.

c) Nova številka se sme le za eno enoto zmožiti, pa se ne sme prej učiti, ko so predajo številko dobro razumeli in zapodali.

d) Ko se nova številka uči in vadi, se imajo poprejšne ali že naučeno številko vedno povcemati ali ponavljati.

Ponavljajo se pa številko nar ložež na listu, ki stavi pred oči toliko enakih, ter enako imenovanih reči, kolikor jih nova številka skup obseže; narisane reči dajo s svojgo logo, svojgo stajo in svojim djanjem veliko priloznost ponavljati poprejšne številke.

Prilika pokaže to bolj na tanko.

Podoba kaže tri golobe, dva, ki leteta, enga, ki sedi. Vai skupej so trije; goloba, ki leteta, ponavljata številko 2; golob, ki sedi, številko ed en. Neka podoba kaže 9 ovac, kakor novo številko. Tri leže, štiri se pasejo, in 2 stoje, brez de bi se paste. Tako se ponavljajo številke 2, 3, 4.

Po takšnim uku bodo otroci prav razumeli prve števinne, in za tim se imajo učiti porcdovnice po enakih stopinjah. Postavim. Podoba kaže 4 seči: prvi seči, drugi leži, tretji stoji in četerti teče. So vpraša: Koliki ali kteri pes sedo? koliki po versti leži? koliki po versti stoji? koliki v versti teče?

Podoba kaže leste ali lojtra, ki imajo šest klinov. Kdor hoče po levih gor iti, na koliki klin mora nar prej stopiti? in zatim na kteri? itd. Pokazi mi prvi drugi, četvrti, šteti

klin. Koliko klinov je med prvim in tretjim? koliko med drugim in petim? koliko med prvim in šestim?

Se smejo po tem tudi druge števinne učiti, ker ni teško jih razumeti, če so se otroci prvih in zaporedovnih po takšnim uku naučili.

IV. RISATI.

RISANJE PRIPRAVILA K RISOVANJU ALI OBRAZOVANJU.

Ogledavno učenje, kakor je rečeno bilo, je prav korisno otroški duši, ker jo zmiraj bolj budi in razvija. In ko otroci ogledke reči, ki so se jim kazale, v spominu imajo, jih začne mikati risati po njih reči, ki so jih dobro ali nekoliko spoznali.

Mikanje, podobe narejati, ki ga čuti vsaki človek in posebno otoci, pri teh gotovo pokaže, de so je jih smislivost probudila, in je silno važno otrokoreditaju v dvojim obziru, ker je namreč naravnost k omikanju uma, in k povzdigi dušno izobraženosti potrebu.

Ker se odrazji v naših narodnih učivnicah ne risati ne slikovati ali obrazovati ni učilo, tudi učivnicah poglavarji velikiga koristila, ki ga k izobraženju mladosti prinese zadosti spoznali niso, ali pa premalo cenili, je potrebno, de se tako učenje bolj ogleda in pregleda, ker ogledavni uk, ki se ima po izgovorjenih narodnih vpeljaji, je dvojen, namreč kazaven in storiven ali posnemaven, kar jo ravno risati in slikovati. Prazna misel, de se risati učiti ne sme, dokler so učenci brali, pisati in risati niso naučili, in de bi brez rečnega risanje clo škodljivo bilo, se ni še popolnoma zgubila.

Ali če se premisli, od kod pride, kar so k risanju potrebniga ceniti, se pač najde, de svoj začetik tak dobro ko svojo popolnostenost v risanju ima.

To dokazati bo dovolj, kar sledi. Pojmo na kmetijo in poglejmo, kako kmet, ki ne brati ne šteti nezna, kmetijsko orodje s oglijem orisa, ali orodju, ki ga je popraviti treba, novo podobo napravila. Ozmimo se na pastirje, ki na pasi zemljo s palčicami zarisujejo in podobe napravljajo, in osnoveje ter ispejvaje jih, naravno razumnost kažejo. Obernimo poslednji oči na otročiča, ki se igra s mervicami kruha, jih razstavlja in versti, dokler niso knkšni reči podobne; če pa najde belice (arede) ali svinčnik (plajbos), imajo kamorkoli, in če ga vprašaj, kaj neki dela, ti ve na tanjko povedati, kar v mislih ima. In to očito kaže, de se je njegova dušna delavnost, njegova razumnost zdramila.

Se pa lahko razume, de se umetniga, sveršenega risanja ne misli, ko se od otroškiga risanja govori. Misli se lo, otroka s poskusi vaditi okomire, in givčnosti in hitrosti njih okorno roko, de se oči in rok prav služiti naučijo.

Zatorej je treba s lahkim in prijetnim ukam otroke vaditi poznati in narejati vse ravne čerte, in prav soditi, kakšno so med seboj ena proti drugi; in posledne jim kazati, kako se čerte po legi in dolgoti različno zedinili, in podobe znanih reči in stvari, ki so s ravnimi čertami omejene, narediti dajo.

V pripravilnici ima se tako le učiti risati.

A.

Desiravno se s pikami risati začne, skušna uči, de jo otrokam ložežiti in prijetniši ter sploh koristniši s čertami pričeti. Če se porredoma in prav uči in kaže, se otroci navadajo poznati, razločivati, imenovali in narejati troje različno vidjivo čerte.

Zatorej naredi učenik, de otroci vidijo na desko nekoliko črt, ki so vse ravne, toda vse na enako stran ne gledajo n. pr.

in reče: Vso te čerto ravno potegujene, se imenujejo ravne čerte; pak reče otrokam, de naj tudi oni take naredijo. Zatim potegno učenik ravno čerto, n. pr. — in reče: Čerta od leve na desno tako ravno potegnena, de ni nje konec ne viši no nižji ko nje začetek, jo tudi ravna čerta, in so vodoravna imenuje. Spet otrokam reče, de naj naredijo enako čerto na svojih kamnitih plošah in pri začetku posebno pazi, kako truplo in risavnik deržijo. In jih urti, dokler se navadijo takšno čerto lahko narejati, imenovati, in povedati, kakšna je.

Učenic naredi črto na vpik | in reče: Črta od zgorej dol tako potegnjena, da se nje konec steče prav pod nje začetek, se imenuje vpična črta. Zatim reče učencam, da naj jo sami naredijo, in jih serči dokler jo, kakor uno, lahko prav naredijo. In leji že ima učenik priložnost reči otrokam, da naj zdaj vodoravno, zdaj vpično črto naredijo; zdaj pa 2, 3, 4 vodoravne, zdaj 2, 3, 4 vpične, zatim, da naj potegnijo črto ravno od leve na desno, in eno na vpik od zgorej dol, ter vpraša: Kako se imenuje ta, kako una? Potem reče: Pokažite vpične in vodoravne črte na krajih plošč, oken, vrat i. t. d. postavite risavnik zdaj vodoravno, zdaj na vpik.

Zatim se pokažejo vprečne, postranske ali viseče črte. Naredi se jih mnogo, se otrokam reče, da naj jih sami naredijo, ter se vpraša: Če so tudi te črte vodoravne ali vpične; pak so spet reče: Pazite, vse črte, ki niso ne vodoravne ne vpične, so vprečne, postranske, viseče ali vegaste. In narejajo se mnogoverstne vprečne ali vegaste črte.

B.

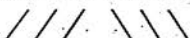
Naredi se, da otroci vidijo, naprej ena pika, zatim 2, ena nekoliko od druge zdaj na ravnosti, zdaj na vpik, zdaj po strani; in uči se jih spoznati in povedati, ktera je desna, ktera leva, ktera zgornja, ktera spodnja; ter se jim reče: Če so od ene do druge ravno potegnene, so naredi vodoravna, ali vpična, ali vegasta črta, in piki na obeh straneh nar krajiši, se krajinli imenujete. Zdaj se pokažejo črte enakokoteče ali enakoredne. Naredijo se naprej dve ali tri pike na ravnost . . .

potem dve, tri pike na vpik . . . in poslednje dve, tri pike

po strani: . . . ; se ravne črte potegnijo, in tako na-

redijo vodoravne enako rednice: —, vpične enakorednice:

||| ; in postranske ali vprečne enakorednice:

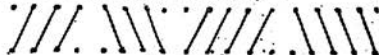

Navaditi otroke lažje narejati enakorednice postranske, se jim pokaže, kako se s pik po versti narejenj lahko naredijo. N. p. . . s takšnih se lahko naredijo dve črti ena-

koredni na desno: // ; ali pa dve enakoredni na levo

// ; s štirih pik zgorej in s štirih zdolej se naredijo

tri; s petih pik zgorej in s ravnostjo zdolej štiri enakoredne ali enakokoteče, ali enakoverstne črte:

C.

Pokaže učenik, kako se kot in vogel naredi, ko se dve črti snideta v eni piki. Na primeru. Učenik naredi vodoravno dve piki in vpik eno nad levo piko: ; in reče: Potegnite naprej ravno od ene do druge zdojanje piko; zdaj pa vpik

na levo piko: L ; vpraša, kje so črti snidete in reče:

Ko se dve ravni črti v eni piki snideta, se njh snit imenuje znotraj kot, zvanj kot vogel. To se lahko pokaže nazočno na bukvalh, na kotel ali vogel učivnice ali drugih hiš.

Enako se pokažejo različni koti, pr.

ter se reče, da naj jih naredijo tudi oni sami na svojih kamnitih ploščah in povejo, s kakšnih črt se jih naredili; kje so snidejo, kje so koti, kje vogli; zatim se otrokam reče, da naj potegnijo te ali uno stranico še enkrat toliko dolgo, ali razdelijo dolge črte v dva ali tri enaka dele in jih zareskami presečejo. Ko so se otroci naučili kote narejati, s vzame učnik pred njimi v roke šibico, jo nalomi, da se z njo kot naredi, in pokaže prilicnost, ki jo s njim imajo narisani koti. Tako se podobno, ki se s nalomljeno palico naredi, podobno ogledekov različnih kotov.

D.

Pokažejo se otrokam tri- in štirikotja; in štirikotja, buci si ravne, ali neravne, postranske ali pokosne, to je lažje ali stoječe, imenovati se imajo štirikotja. Pokažejo se pa tako le: Potegnite vodoravno črto, presečite jo s zareskam v dva

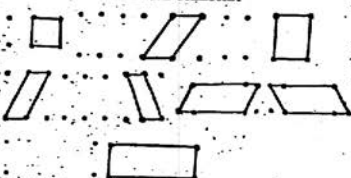
enaka dela, in naredite piko ravno nad zareskam: —; zdaj potegnite ravno od zgornje pike na levo krajinco, zdaj pa na desno: △

Potem reče: Štejte, koljko je kotov, in koljko voglov, in jih vodi trikotje dobro poznati in pokazati njegove črte.

PO PRICAN NARJENE TRIKOTJA:

PO PRICAN NARJENE ŠTIRIKOTJA:

E.

Naj otroci se uče narisovati s tri- in štirikotjemi, to je s znanimi čertami reči, ki so jim bolj znane. Učenik naj sam pred otroci risa in skerbi, da pazijo, posnemajo, in za njim narejajo, in poslednje reče, da naj povejo, kar so naredili. V prikladi pristavljena lista kažeča nekoliko takšnih vaj.

V. GIBATI SE.

Lahkodušnost in telesna živost ste si sploh enaki per otrokah. Una ne da duši, da bi se s enako rečjo dolgo počala in na njo pazila; ta ne da telesu, da bi dolgo časa per miru bilo in kar je delati začelo, napredovalo; toda duša in telo se morate med seboj podpirati in se navaditi, stanovitno in samostojno delati, brez da bi se preveč strudili.

Kar dušno delavnost prubiditi in vladati tiče, jo že bilo rečeno, ko se je govilo, kako se imajo učiti zgor imenovane reči, tujke se bo le govorilo, kako bi se otrocihi gibati vtegnili v pripravivnici, da bi dolgo sedenje, ki jih clo vtudi, njih dušnim razcvetju škodivo nebilo.

Životno gibanje v pripravivnici nima se misliti kakor gimnastična vmetnost, ampak kakor reč otrokam lasnu potreb-

na, podeliti jim za vsakim tudi kratkim delom, ki se pa njim dolgo vidi, njih mehkušti primerno premebo; tedaj kakor narprapravniki reč, otročiče s premebo razveselijo, in oliketi njih dušo in telo. Naj bi se za takšno gibanje pripravovali, kakoršni si bodo kraji, zdaj s vendar zanj narprapravniki učniška soba, če je sicer prostorna.

Vlečno bi se vaditi takole gibanje:

Ko so otročiči okoli pol ure s duham delali in s životom mirni bili, se prične s ukani, prej ko se njih život utruji, in prej ko so uka navelicajo.

1. Učnik vadi otročiče, kakor reče ali pokaže, vstati in stoliti poredoma eden za drugim iz klopi, nar prej iz prve, zatim iz druge in postopati proli zadnjim klopa in so okoli njih poverniti vsak na svoj kraj; to vse začne prvi učenc v prvi klopi.

2. Kakor so se prej posamesni sprehajali, jim drugikat reče, da naj se sprehajata dva in dva, in če je prostor tudi po tri in štiri, per tem primo prvi učenc v prvi klopi drugize za roko itd.

3. Se ponovi ono prvo gibanje in sicer tako, da otročiči s desno nogo prestopajo, in zraven, kakor se jim veli, zdaj desno levo — pravijo, zdaj eden dva — štejejo. Tako se ponavljati gibanje pod številko 2.

4. Se pridruži gibanju štejejo enakih števil in reče, da naj se vsalavajo nar prej za eden dva, tri, štiri; zatim od eden do šest, od 1—8, od 1—10; Čez deset pa se iti ne sme.

Veliko enakih korisnih gibanj znajti, ne bo težko nobenemu učniku, n. pr. mahati s roko po redu, vzdigniti zdaj desno, zdaj levo roko v stolih in ne v stolih s enim ali drugim unih gibanj. Nobena takih vaj pa terpeti ne sme čez 20 minut.

VL. KERŠANSKI NAUK.

Temelj djenске reči je keršanski nauk, in vreden pervaiga mesta v vsaki učnici. Se bo morebiti komu čudno zdelo, da se od njega še le takej za drugimi rečmi govori, ali nato odgovor.

Otročičem, ki si jim je Stvarnika spoznavati učiti, je treba, da se svet sploh in nar imenitni stvari posebno spoznavati prej učijo. Morajo se tudi učiti, da neke stvari človeka hranijo, iz nekih pa on si nareja, kar mu življenje lajša in zdravje, in še iz drugih si napravlja orodje itd. Ko so otročiči svet, in njegove stvari nekoliko poznati bodo naučili, jim ne bo težko, se povzdigniti k Bogu, nar popolnišimu bitju, stvarniku in gospodarju celiga sveta, in njih serce se bo s čudenjem in hvaležnostjo do vsigamogočnega Očeta napolnilo.

Takšne pobožne počinke prebudi v otroških sercih ogledavni uk, in kakor so vse, kar se učijo; verteti ima okoli občne srede, od ktere svitlost prijemlje, in kteri spet nekoliko svetlosti od svoje strani vrača, tako bi v pripravivnici občna sreda, ki bi na pobožno polje prvo zarjo dajela, ktera bi se nazaj vračala, ogledavni uk bil. Bolj ko bi stvari otročiče k Stvarniku povzdigovala, in navdale s čudenjem in spoznanjem nar višiga bitja, bolj bi čutili dolžnost Stvarnika ljubiti.

Pri takšnih priložnostih bi se otročičem bilo učiti sbranih pa kratkih molitvic. Te molitvice bi pa biti morale zapodnika primerjeniga otroški pameti in tako zložene, da bi jih lahko razumeli; da bi se pa njih serce bolj ganilo, bi se take molitvice naprej ali skupej mole učiti morale, ne pa tako, da bi se naprej molilo, in kakor bi se besede izrekli, jih ponavljati storilo. Tudi kratke serčne pesmice, pobožno pripovesti posebno iz svetiga pisma, enako zložene, bi prav koristne bile.

KONEC.

Ta osnova uči, da dušo pripraviti k prvomu nauku, kakor je sestavljen za narodne učivnice, jo treba jo razviti; kaže tudi; kako bi se uk v poslednih redih razširili dal in koristno ispoljati.

V pripravivnici bi učiti treba bilo:

1. ogledovati, 2. govoriti, 3. šteti, 4. risati, 5. se gibati, 6. nekoliko molitvic, pesmic ali pripovest.

V pripravivnici se nema učiti brati; in ko bi se to komu

prav ne zdelo, ali ko bi si mislil, da to je potrala časa, naj bi bolj razgledal razpise očitniga sprasovanja. Per zvestem razgledanju bo najdel, če jo iz pervaiga razreda v prvem redu tudi polovica ali 2 tretjini otrok naprej šlo, da jih je vsaj nekoliko neki poslednih redov, več njih pa 2 tudi tri leta eden ali drugi red ponajljalo; in jih sploh le desetina zmiran per navljali, in takšni so nar več otroci prav dobro glave, ali pa ki imajo dobro zrejane starše, tedaj žo od leta lahko nekoliko razviti v učivnico pridejo, ali pa ki jih velika pripomoč, naganjenje in trud naprej žene.

Zatorej Diesterweg prav govori, ker pravi: Milion in milion se jih je učilo brati, naučilo pa le jezero.

Če se per popravni učivnici, ki se je nadjamo, pripravivnica bo potrebna spoznala in v narodnih učivnicah vpeljela; se bo na takšnih podlagah od leta do leta lahko en učivniški red popravil, in v petih letih potrebna poprava v poglavitnih učivnicah doversila.

S pripravivnico je treba začeti. V ti otroci knig ali bukve ne potrebujejo; ampak se uče reči ogledovati in jih imenovati naprej v maternim jeziku, in zatim so v knjiškim drugim, ki se potreben zdi. Tako se jo otrokam po Jakotot-Hamiltonovim podučnim vodilo učiti eniga jezika za drugim. Pripravivnica bi vtegnila, kar drugi jezik uče, le reči imenovati učiti.

Med letam bi se po primeri ogledavniga uka v pripravivnici za prvi razdel v prvemu redu primerniš obrednic v dveh jezikih pripraviti dal, ki bi sledeci poglavji imeti morali:

1. Prav izversten vvod, ki bi otroko po glasovnim vodili (glasovanju), k branju v dveh jezikih vodil.

2. Razpis reči iz otroških okoliš, ki bi na reči pripravivniga uka opiraje se po primeri, po kteri bi se na ti stopnji učiti moralo, širel.

Sodajni abecednik pervaiga razreda v prvem redu bi vtegnil, ako bi se nekoliko spremenil in predcel, za drugo poglavje bukvice, ki bi se imelo napraviti, zadosti obila in tem redu primeren biti. Novi abecednik pervaiga razreda v prvem redu bi tedaj imel vuden narejen po popravljenim vodilu in razpis reči otroškemu razzunu primernih k branju. Druge reči, ki so se do zdaj učile, bi se na reči, ki bi jih učila pripravivnica, opirale, in tako bi se v tem redu učilo: 1. Keršanski nauk, 2. branje, 3. lepotic, 4. številstvo, 5. napredak ogledavniga uka in risanje, in 6. govoriti v dveh jezikih.

V letu, ko se vpelja poprava pervaiga razreda v prvem redu, bi se napravilo berilo za drugi razdel v prvem redu za naslednje leto. Rusheim'ovo berilo bi med vsimi domačimi, kar jih je takšnih, ko gledj jezike to gledj podučnih, otroškim okolišnam primernih in serčnih pripovest nar pripraviti bilo, in težko bi se berilo našlo, ki razun Diesterweg'oviga, ktero bi se za naše kraje prenaradili, in skrajšati moralo, bi koristniš bilo.

Ko bi se tedaj za Terst Rusheim'ovo berilo v laški jeziki prestavilo s potrebnim obzirarn na obseg in slovnicu, bi se tretje leto-ll. razdel v prvem redu tako popravil.

Učilo bi se namreč v njemu: 1. Keršanski nauk, 2. branje, 3. lepotic, 4. plēmena besed v dveh jezikih, 5. številstvo iz glave in pisanje števil, 6. ogledavni uk, 7. risanje, 8. govoriti v dveh jezikih.

Tako bi se tudi naslednje redi popraviti dali, in učivnice bi s potrebnim obzirarn na red, ki jo naravi primeran, malo po malim od zdalej gor spodobno se popravile, nasledec bi razveseliva bil, in v malo let bi se reči moglo: V Avstriji hodi milion in milion otrok v šolo in milion jih iz nje stopi v svet dovolj učenih za svojo blaženost, za blaženost deržave, ktere so deržavljeni, in za blaženost celiga človeškiga rodu.

Prava zlata ruda.

Želci bi, da bi vsak slovenski kmecovavec deželo pogledal, kjer je vsaka gora, vsak hrib, vsak kosček zemlje, kakor rajski vert obdelan, s čvrstimi, čednimi in sadnosnimi drevesi, s lepim sočijam, s mnogimi poljskimi perdelki okintun,

da ga je veselje gledati; kjer pridno pogojoni travniki celó na visokih planinah še mesca Klmovca s lepo zeleno travo se gizadojo, kakor pri nas kosajo v vlogodi; kjer marljiva roka vsak kotek hiše, kakor polja v radostni snažnosti obdružiti vé; želci bi, pravim, de bi vsak kmetovavec tako delalo—ima ji je Švajcarska—vidil: kakaj vedel bi pošte prav po vrednosti cenili sestavke, kakoršnega Novica v 15. letišajim listu prinesejo, in bi take zlahka svete s praznim zgovorom, ki nič kakor njegovo lenobo ne spriduče: de to je nemogoče, v nemar ne puščaj. — Ta sestavek pogovarja „nektere nar imenitniši pripomočki za povzdigo kmetijstva“ in zastuji skerbno prebran, premišlen, in kar mogoče, v djanje vpeljan biti. Zato ga tudi našim častitim bravam podamo. Nato gal

Nekteri nar imenitniši pripomočki za povzdigo kmetijstva.

Je kmetovavec skerbel za pomnoženje živinske klsje in gnojš, mora potem še posebno skerbeli, de ima vedno velik kup gnojš v gnojni jami.

Ozrno se, kar gospodarstvo v gnojem začne, po nemških, slovanskih in ogerških kmetijah, in kmalo se bomo pričlali, de v teh delajah večdi del kmetovavcov še nima prava zapopadka od visoke vrednosti gnojš, ki je podloga vsiga kmetovanja — prava zlata ruda.

Žalostno, pa vendar resnično oponašanje!

Večimu delu kmetovavcov ni gnoj nič družiga, kakor soderga, ki se mora iz hleva spraviti, kšder ga je preveč v njem, de pride na gnojše pod kup in na souce; de iz njega izteče vsa gnojnica, ki je za rastljine to, kar je vino za slabiga cloveka; de družiga nič ne ostane v njem, kakor suha slama in dranje, kjer svojo poslednjo moč še s tem zgubi, de se na njive v majhnih kupcih navozi in velkrat po več tednov ležati pušči, de vsa njegova moč v podacbeje zgine, namest de bi se berž po njivi enakomerno raztrosil in plitvo podoral.

Kdor že mora gnoj po rimi na njivo peljati, naj ga skida soj na velike kupe, de skozi in skozi ne premerzno in svoje moči ne zgubi.

Pri plitvi zemlji s pešeno podlago raztrosi gnoj po njivi in pušči ga ležati, dokler ne seje; kakor že ga podorjé in še le maliko pozneje seje, so bo iz gnoja ocedila nar rodovitniš mast v pesek, in zguba je velika.

Kdor hoče domá s gnojem prav ravnanj, naj dela takóle, kakor skušnija in dobra kmetijska vednost učí:

Na dvoru ali kjer je: scer pripraven prostor (ne pod kapam, ali kamor celí dan souce pripeka temuž bolj pod senco), si napravi gnojno jamo, k večimu 2 sejnja (klastri) globoko, katero po stranéh dobro zadelaj, na dnu pa s ilovco terdó zatlo, ki ne spusti gnojnice skozi.

Je gnojna jama napravljena, naméči nekoliko perstí, kakoršne koli, posebno pa blata iz grabnov ali iz takoršne mlake ali pa ruše v njo, in kidaj potem od tedna do tedna hlevni gnoj v njo, dokler ni polna.

Tako nakopičen gnoj pokrj spet s perstjo, na katero, kakor poprej, gnojš nakidaj.

Perst se napije tako gnojnice, in je posebno za senožeti kaj dober gnoj!

Hočeš moč hlevniga gnojš še poviksati, in, ko to storíš, tudi amonjakov smrad v hlevu odpraviti ali saj pomanjšati, potresi včasoj gnoj v hlevu z gipsam, ali ga poškrjoi z hudičevin oljem (Vitrlioloh), ki je z vodó zmešan, de ni prehadu. Gips ali hudičavo olje, ki se sprimota z amonjakom, to je, s tisto rečjó, ktera v hlevu smrdí, napraviva, de rodovitni amonjakovec ne more iz gnoja zbežati, ampak de v njem ostano. Tako se doseže z majhno rečjó dvojni dobiček: Gnoj ostano rodovitniši, in smrad v hlevu no skudjo živinj.

Tu pa, kjer kmetovavci niso v stanu, dovej persti med gnoj na gnojnim kupa razgerniti, naj kup takó napravijo, de v sredi kupa luknja ostane, v ktero se od časa do časa gnojnice vlije, de se je gnojni kup počasna skoz in skoz

napije. Dobre je pri tem ravnanju, tudi nekoliko hudičeviga olja gnojnici priliti, prečen so v luknjo gnojnica kupa vlije.

De za senožeti nagjo pripravijo v boljši stan, je potreba, de so kmetovavce posluži gnojnice. V ta namen naj se spraviva gnojnica iz govejih kievov v pripravno čebro ali kadl, ki naj stoji blizo hleva; naj se verže še nekoliko kravjeka vmes, in vode prilije.

Se začne mchurkiti poverš gnojnice v kadl delati, naj se v vsako kad nekoliko hudičeviga olja (Vitrlioloh) prilije in vsa naj se večkrat dobro premeša.

Po li potí bo dobil kmetovavec gnoj, s katerim bo lahko z mogočnicí čerkami po senožeti zapisal: Lejte veliko moč gnojnicí! kakor je nekdsj slavni Franklin*) z gipsam na deteljuja storil.

Cloveškiga blata ne more kmetovavec boljši porabiti, kakor če ga pridéne govej gnojnici; tode takrat mora velike več vode priliti, in scer toliko, de na 1 del gnojš 6 delov vode pride, scer je gnojica prehadu.

De naj bo gnojniše s stroho pokrito, ali sáj pod drevesno senco, ali scer na senčajim kraju, že vsak usnen kmetovavec sam vé.

To ravnanje sploh ne potrebuje nobene učestni; če so se ga kmetovavci na Laškim, v Belgiji in v Švajcu v svoj prid naučili, se ga bojo mende tudi Nemci, Slovani in Ogrí privradili v svoj velik dobiček.

Ko si je kmetovavec s pridnim in umnim ravnanjem več gnojš pridobil, bi s pomnoženim živinsko klsjjo kmalo tudi svojo živino poboljšal in pomnil.

De se po to hitrejši zgodi, naj si kupi kmetovavec dobrih krav domačiga (ni treba ptujiga) pleména; naj odloči njih teleta za pléme, ktere pa naj pušči nar menj 6 tednov sesati; vsaki dan naj jih spusti kolikor je mčr iz hleva na dobi trzak; dokler telca ni popolnoma dve léti stara, naj se ne pušči po pleménu iti; na snažnost hleva in živine naj so pazljivo gleda.

Takó bo pripravil svojo živino v malo létih na tak dober stan, de si boljšiga vošiti ne bo mogel!

Kdor si razum teh pripomočkov še omisli nektero dobro poterejeno oznanje za obdelovanje poljá, kdor svoje njive za jaro žito o jeseni globoko orje, perst z gnojem zralija, njive čisto obdeluje, zgodée seje, sémena po nepotrebnost ne zametaje, pa tudi prepričo ne seje, sejej povali; kdor ne odlašá košnje semt tako dolgo, de se trava na senožetiž še pri koreninah sušiti začne, ampak jo kositi da, kšder začena cveti, — kdor skerbi, de so domi spravljena klsja ne spridi in po hlevni soperi ne popači, — kdor med krompir bob, med turšico perlični fižol in buče sadi, med ječmen korenje seje, — kdor s svojimi posli prijazno ravná, zgodée vstane, je sam pričjó, de vse ogleda in sam zapoveduje, zraven tega pa svoje oči in sercé večkrat k očetu nebes: in zemlje povzdigne, ki vsm sadežem rast dodeli — ta je umen in srečen gospodar, je nar lepši izgled drugim, je v prid in čast domovini, če ravno je v borni kmetčki jopi!

Ljubi kmetovavci ne krepente le po novih sadežih, po novih živinskih pleménih, po novim gnojju, le po novih mašinah — ampak pomirite se le umniga kmetovanja, poslušaje poduke, ki jih je skušnija poterdila, ne deržite so terdovratno starih šeg, ki se ne opirajo na umno ravnanje, — pojte s časam naprej, in kmalo bojo vaše kmetije v veliko boljšim stanu!

Po nemškim Dr. HANBUKA.

*) Slavni Franklin je, kmote počutili, kakšno moč ima gips za deteljo, naša gipsa po deteljuja potresel, kakor so čerke na papirju pišejo — in vsi mmo greduči ljudje so se čudili, ko so vidili po tem na listih kravlji, kjer je deteljuja v podobí čerki ali pismónk z gipsam potresel, veliko visokej, gostej in košato deteljuja inunjeji farbe rasti, takó čerke so se na njivi gipsano pismenko „to je gips naredil“ še od dolječ lukko brate. Enako skušnjo tako tudi vsak z imenovano gnojnico po senožeti storil, prepricati so njene velike moči.

Stara navada železna srajca.

Neprecenljivo „Drobtinco“, ko bi zaradi toliko zlahnih, in koristnih nankov, ki jih zapuščajo, v vsakoj hiši, in v roki vsakiga, ki braki zna, so znajti imle, nam v svojem III. letčaju od nekiga Jakeca iz Osredka pripovedujejo, nad kterim so se besede sv. Pavla celó vresničile; ki pravi: Ko sem bil otrok, sem govoril po otročje, umel po otročje; kar sem pa moč, sem opustil, ki bo bilo otročjega. Rečeno je tam tudi, de naši kmetje v nekterih rečeh hočejo zmiraj otroci ostati. Kako lepo in invalovredno bi to bilo, ako bi le od dobrega veljalo! Pa žalibog se dobrim navadam le preradi odvijajo; pregresnih razvad pa so toliko terdenje obožujo, kolikor več so take nespametne. Starih, njim od mladosti priračenih šeg se nočejo znebiti, naj si bodo še toliko napčne, v nasledkih škodljive, in celó pregresne. Nemarnost za časno in večno sročjo je kakor železna srajca objame, in tako bi se stari navadi ne odpovedali, in nove šege se ne prijeti, naj bi njim za glavo šlo. De se v dobrih rečeh stariga svesto deržijo, kdo bi za to naših Slovencev ne hvaliti! — Lepa je priprosta navadna obleka, ki si jo kmet s svojimi rokami naredi; lepa je šega pred jedjo, in po jedi glasno Boga hvaliti; lepo je viditi: otroke, in posle zvečer okoli hišnega gospodarja klečati, in vse na glas moliti, itd.

Takih poštenih, bogoljubih navad noben pameten ne bo grajal, temú vsak jih ohraniti si prizadeval. Naj bi v takih rečah mi vsi otroci ostali; takih je nebeško kraljestvo!

Imamo pa po kmetijah tudi razvad dosti, kterih bi nas moralo sram biti, de se jih ne odpovemo, jih še ne zapustimo. Ker sem že v poprejšnim listu nekaj takiga zavolj živine zadel, hočem pri predmetu ostati, in neke želje, ki jih že dolgo v sercu nosim, umljivim kmetovavcam v prevdarak dati.

Mislim, de človeško serce ne pozna slajšjiga, in dražjšjiga sočutlja, kot vsmilenje. „Bodite milostljivi, kakor je vaš oče nebeški milostljiv“; „ravno to mero, s katero bote merili, so bo vam povračeno“ in veliko, veliko drugih besed našega Gospoda nam to pripovedujejo. Komur se pa živina ne smili, se mu tudi njegov bližni ne bo smilil. Zatorej je treba, otroke iz mladih nog milosercnosti do žival pervaditi. Starodavni Gerki so dečka oslepili vzkazli, ki jo nekimui plitú oči izbodol, „kdor je“, so dñati, ljuten s živali, bo grozovitien s ljudmi“. — Privadijo se pa otroci narprej tega, kar vidijo; zgled prečine. Kakor oče, in hlapec s živino ravnaata, tako bo s njo tudi deček obnašal; ako jo una kolencja in pretepa, klot, in pretepal jo bo tudi on, in kakor so obhodi s živaljo, se bo sčasam obhajal tudi s ljudmi. — V takim oziru se mi reč velike važnosti zdi: vole prav vpregati.

Voli so človeku tak dar, de nikdar dosti Boga zanj zavhvaliti ne moremo; in zdi se mi, de pač zastajajo, de njem življenje, in njihove službe, kar mogoče, zločastimo. Terja to naš lastni prir, naš lastni korist. Vol je za vprego, de vleče, in „ozli. Vpreže se, kar sem dosad po svetui vidil v igo, v jarmu, in v homot (komat).

Igo se mu s gozami za rogo na glavo priveže, tako da s glavó, ali prav za prav s vratinemi kitami in miškami vleče. Jarem leži na vratu in so vpenja na sledno kost herbantna v zatovci (Sinjeku), ali, čo je prav zvezan, tudi na pleče. Homot se od jarma lo v tem loči, de je podvlečen, in se bolj na pleče, ko na zatilnik prilaga. Po Nemcih več del homot rabijo, Korosci imajo igo, Štajerci in drugi Slovenci jarem. Dosti se je že govorilo, ktera vprega bi pripravniš biti vtegnila; pa, kakor pri vseh pripirih, kjer vsak lo svojo tereno sluha, vsak v svoj rog trobi; je tudi tu vse pri starem ostalo. Kakor so očo vpregali, vprega sin, in vsak se bolj drugo šogo vpletlji, zbog sosodov, de bi se mu ne posmehovali. — Čo brez vsjih predsodkov pamot poslušamo, bo nam rekla, de naj vola tako vprežemo, kakor nar ložeje vleče. Pustim vse pripodoblanje drugim, in le rečem, de po moji misli, jo homot za govedino vprego pripravnejši od vsako druge naprave. Najmo prevdarjenje in vprašajmo lo skušnjo. V homoti gro vol, pri se toliko težji, ki jo pelja, ko bi se sprehajal; nič ga ne teži nič ga ne boli. Zato so tudi taki voli dobro rejeni, debeli, močni. Pod žezasem se ne more s glavó ganiti; glava je tudi

pri volu nar zlahnejši del; in vsakimu so mora boga srota v sercu vsmiliti, ki vidi, kako silno so napenja, ako težko vleče. Jarem jo toliko prikladajci, kolikor so več homotu bliža; pa po nobeni ceni se ne morem sprjazniti s jarmi, kakoršno v Terstu samotekni rabijo. Čo so kje vboga živali terpinči, tako golovo v taki vpregi. Vrat, vses ogledani, in ranjen, bi mogel novsmilnoga voljarja opomniti, de vsak pertis zaholi; pa kaj se volar mara za vola? On misli, čo kaj misli, kakor neki menih, ki so ga konji težko na hrib vlekli: zakaj pa vol v ni, in ne gospod? in pretepa vbogo stvar, in jo kolne, de se bliska; in potraša s takim nagnenjem toliko lepiga časa, de bi dvakrat lahko perpeljal. — Al tako djanje ni greh? al ni greh pohujšanje, ki so s tem otrokam daje, kteri tako divjanje, tako neumno razaznanje nad nedolžno živino gledati, in silšali morajo? — Al ni taj greh, so šego deržati, ktera take nasledke majo? Tudi narodi imajo svoje otročje in moške leta; Slovenci bodite možje, in opustite, kar v svojem narodu imate otroškiga. „Poskusite, in kar se bo vam dobro zdelo, tega so primite!“

V ličnim majhnim homotički bi vol dvojno težo brez silo vlekel; ter urno tudi v hrib lahko stopal; veliko časa bi se prihranilo, in vboga žival se manj zdelala, tako tudi lepši se obderžala. Prav rad hočem pervimu samotekni, ki v Terst kamenje vozi, vso napravo za tako vprego kupiti, in mu še nekaj v denarjih poveri dati, de bi se enkrat takimui terpinčenju v okom priiti začelo. Vem, de v kletkih bodo dobroto tako vprego vsi, kterim je živina draga, spoznali, in se jo prej al šlej prijeti, ako ravno bi jim na početku kakie večji stroške, kakor dosadajno napravila.

V Terstu sv. Jurja dan 1850.

VRED.

Nasloniv stol za šivavce.

Jožef Šmidt, šivarski pomagave v Etingu na Bajerskim je znejdel posebno napravo, s katero šivar vse svoje opravila lahko overšiva.

Nasloniv stol se priveže s pasam okolj trupla in s zarramicami spred tako na život, de na njim delavec s svojimi rokami lahko reže in šiva. On je za to iznajbijo nadpravico dobil; tamknešnje rokodelske novice pišejo od tega tako:

Krojači, kakor znano, sedé pri svojim delu preveč nepriróčno, imavši nogo vtiaknjene v luknji stolu, in sedivši na stolu; delo svoje opravljajo skerčeni, koljeno jim je delavni stol. De je skerčeno zadržanje, pri kterim želodec, persi, herbet, glava in nogo terpé, človeškemu zdravju škodliva, vsak lahko spozna, kar dokazujejo mnogoverstne bolehe, kterim so šivarski pomagavci podvrženi.

Novoiznajdeni stol za šivavce tako nepriróčnost odpravi, in odstavi škodlive nasledke skerčeniiga in gerbustniiga delanja.

S opomnjenim stolom se šivar pri delu, kakor hoče svobodno lahko giblo, stoječ ali sedéč, in svoje dela v naravnim in neškodljivim telesnim stanu opravlja. Je pa tudi koristen zavolj tega, de si šivavc lahko mesto v šivavnici zbere, kakor hoče, ker ni več na tablo, kakor do zdej navezani, ampak s takim visečim stolom svoje mesto kakor in kamorljo hoče, lahko premeni, kjer je, postavim, več svitlobe in prostora.

Ta viseč stol, de bi bil lahkejši, je iz pleha narejen zavolj vgodnosti s perjam napolnjen, in pokrit s suknam očesu prijetnim. S pasam se priveže okoli života, in je tako narejen, de se telesa tesno prime. Je visok pol čovlja in čevlji širok. Lahko in krepko ga nositi, ima železne noge pod pleham napravljene, zarramicice se na herbu zedinijo, ino take vesi na ramah. Svečnjak je na stolu tako napravljen, de delavec svitlost približati ali oddalečiti zamore. Pod stolom je predel za igle, nitni in prilíčne reži.

G. Bantz, šivar v Mlinstru na Nemškim je storil lo lepo poudbno. „Kor.“ pravi on, ta šivarski stol mnogo bolezní na persih odpravi, ki so iz gerbastiiga sedenja rudo, in ker sim mnogo skušnjo storil in: znajbjo koristno spoznal, so ponudili jo vsakterimui, ki jo rabiti želi, clo pripravno na poželjeno poslali,

M. n. N.

Opravična djanja

C. K. KMETIJSKIGA DRUŠTVA V GORICL.

Izpisek zapisa občne skupščine c. k. kmetijskiga društva 30. d. grudna 1849.

Predsedoval je v skupščini zlahtni gospod grof Venecslav od Gleisbach, djanski c. k. svetovavec deželne vlade in poglavar Gorické okolice in scer v imenu podpiravca društva Njih svilosti gospoda grofa od Wimpffon, mestjanskiga in vojskiskiga vladavca v Avstrijo-Hlrskim primorju; in zraven gospod Anton Olivo, stari odbornik, namestovaje plemenitiga gospoda Kristjana, grofa od Attens, ki so je predsedništva v pretećenim mescu, Listopadu, odrekli.

Pričujoči so tudi bili tajnik društva, gospod Blagoslav n.tel Kopecky, pet odbornih članov, en gost, namreč zlahtni gospod kremer Auenrode, c. k. ministerialni svetovavec in 29 vredjenih članov; bilo je tedaj vseh skupaj pričujočih 38.

1. Ko je plemeniti gospod Venecslav grof od Gleisbach sejo odprl, je gospod Anton Olivo namestovaje predsednika, zgovornico, kar se je vaim močno dopadlo, dokazoval nezirekrlive dobičke, ki jih bo kmetijskiga obarnost v naši krajini imela po delavnosti kmetijskih razdelov, ki so se po prizadevanju srednjega odbora v poslednih mescih ustanovili po Goriskim v mnogoterih krajih; oni so si že izvolili in izbrali zavpne glave, de bi jih namestovaje v kolici srednjega odbora, njega deležniki, kakor odborniki, ki jim gre dokazovati in zagovarjati njih posebne zadeve, in s druženo močjo oskerbeli vse, kar sega povzdigniti narodno poljedelstvo.

Kazal je potem, kako previdno je seji ravnati, de si izvoli in izbere za noviga predsednika moža imenitiga zavolj časti in zavolj zaslužnja; moža tedaj vrednjega svetlih prednikov, ki bi zavpal vanj odbor popolnoma in posebno in sploh druživo.

2. Odbornik gospod Veroslav n.tel Dellabona je s. obćnim dopadejenjem prebral izpisek vsih djan, ki jih je srednji odbor odprnel po zadnji občni skupščini 4. d. Sušca 1849.

3. Odbornik gospod Jože Fera od Liebenwald, je prebral načert, ki ga je napravil gospod Jerni Radizza na povjeljo, ki mu jo je dal srednji odbor v seji 13. d. pretećeniga mesca Grudna; namcn načerta je izdavanje kmetijskiga dnevnika, de bi po njim druživo obćno razglasovale svoje poglavne djanja s posebnim namenam, kmete podučiti, kako jim je v mnogoterih opravilih na polju in doma gospodariti.

Ko se je načert s obćnim veseljem sprejel, se je po različnih prevdarskih sklenilo, de naj se obćasni dnevnik za zdaj po laško izdaje, ali ni se pozabilo naprežvetja, za naprež v ti reči, kar jezik tiče, na pomoč priti tudi potrebam slavnjanske narodnosti v krajini.

Vredjenje lista se je zročilo gospodu Radizzu, tode vedno pod brambo društva.

Gospod od Persa je tudi skupščino opomnil, de so razni načerti predloženi bili, de naj bi se kmetijskige rejnice napravile, in je opomnil posebno načertov, ki sta jih predložila članova gospoda Jože del Torre iz Romansa in Jerni Radizza, ker sta se mu vidila ta načerta kakor sad skušnji, ki ste si ga ti glavi v narodnim uku s poskusi nabrale.

Na svet predsednikoviga namestnika se je novim odboru prihranilo, de naj izmed svojih članov sberc odpre, ki bi dobor pregledal opomne načerte, ter prikazal potrebna tla in nar primerni načine ustanoviti takšne narodne naprave.

4. Gospod Olivo je verh tega prebral račun gospodarjenja v letu 1849, ki so je popolnoma poterdil.

5. Četvero glasovanje predsednika izbrati, je zapostja bilo zavolj enakolikost glasov, ki sta jo vedno imela odbornika, gospoda polkovnik Dragutina Katinelli in Anton Olivo, za to spoznana po prvemu glasovanju; po tim ko je bil tedaj gospod Olivo, na svet gospoda Dragutina n.tel Doliaka, prebal s obćno zadovolnostjo naznanilo obdelovanja druževniga zemeljšca v letu 1849 med enim in drugim glasovanjem, se je odložilo, predsednika izbrati v prihodni občni skupščini.

6. Na predlog odbornika gospoda Jožefa Kollerja, de naj se novi srednji odbor zdajci napravi, zato de ne bi sp

nasledovanje druževnih opravil nikakor prerogalo, je gospod predsednikov namestnik prebral predloge, po kterih so posamezni razdeli odbornike ponudili, ki bi za naprež srednji odbor bili, namreč:

1.	Gosp. polk. Dragutina Katinelli	gledč	Bolečinskiga razdela,
2.	Anton Olivo		Kampolonskiga
3.	Dragutina n.tel Doliak		Oglejskiga
4.	Jože Koller		Knaalskiga
5.	Persa		Karminskiga
6.	Promru		Ajdovinskiga
7.	n.tel Jože Budia		Sczanskiga
8.	prazno		Gradišanskiga
9.			Tolminkiga
10.	Veroslav n.tel Dellabona		Duinskiga
11.	Franco Pfeifer		
12.	Jerni Radizza		Goriskiga
13.	prazno		
14.			Konjskiga
15.			Komenskiga

7. Jož tajnik, gospod n.tel Kopecky opomnil, de več članov slavnjanskih razdelov ne misli plačati davka za dober pristop, ter svetovati, de naj bi se v vsih poglavitnih reči gledč sprememb, ki bi se v druževnih vodjih napravili vtegnile, že v ti občni skupščini pregledale; alj skupščina je sklenila, de gledč povpraš vtič je treba se ravnati po tim, kar se je odložilo po „Spominih“ razglašanih v pretećenim mescu, Kimovcu; gledč pristopa zastopstvih članov pa in oprostjenja od davka za pristop, de naj obstoje za zdaj ravnala dozdajnjega vodila.

8. Gospod n.tel Doliak je naznanil skupščini, de gospod Jože Doliak, ministerialni zavpnik v odškodovanih zadevah je prošil, de bi mu se posvetvalo, kako poravnati senoženje in boritne rabote; in ker je pri tem zavpnik gospod Janez Stein opomnil, de minister opomnaje zadeve dognati sili; se jo posebna seja na 27. d. grudna pret. let. napovedala. Gospod grof Gleisbach je sklenil sejo povabivši gospode članove; de naj bi obilno prišli v obćno skupščino napovedano za mesec Sušec 1850.

Zastupanje slavnjanskih interesah u franuzoskoj žurnalistiki.

Ako na zemljopisno kartu od Europe samo jedan ovlašni pogled liti vzr bacimo i pritom opomnemo se, da cilava istočna, veća. polovica njena velikome sarodu slavnenskom za pribivalište služi; to se onda zaista sa pravom čuditi moramo, da jo stanje stvarih ovoga naroda u zapadnoj Europi tako slabo poznato, i da se zvuci jednog jezika — koji se premda od različnih narječijah, kojih različe ipak uzajamo razumljenje ne preči, od punih 80. millionah Europecah govori — izvan njihove otačbine skoro nigdi ne čuje. I sami najbliži Slavenah susiedi, Nemci, koji inače upravo sebi pravo na preimstvo velikih jezikoslovnih i zemljopisnih znanjah, osnovnog i prostranog izobraženja tako rado pripisuju, i koji se tako često nadircima zemljopisnim i jezikoslovnim u spisnicma luhkomislenih Franuzah rugati običestvuju, ne ustupaju ni najmanje ovima što se do onoga quo ad slavica tiče, šta više podaraju nas u spisnicma i novinama pored toga još i sa dokazima debeloga neznanstva.

Kad se dakle u prilježnoj i osnovnoj Niemačkoj — u kojoj dreka straha od nekog ruskog napadanja sa hiljadostručnim optovanjem odzivom već od godinah po svim novinama hođa, i sa pozivom „Kozak, Horvat dolazi“ svoju nesložnu diecu ko slogi i jedinstvu privesiti stara so — na upoznavanje sa slavnjanskim stvarih stanjem tako malo vremena i truda žertvuje; kad se na samim sveučilištima učenicu svakojakih istočnih jezika, hroničima od dvaput sto hiljada dušah prinadležćih, koji su pritom od Slavenah u izobraženju i blagorazviju, u knjižestvu i hudočestvu daleko, daleko naznad ostali, ne-manje i karaktere a i obdarenjem preterni kao isto i brojem i političeskom znanostima — više pažnje poklanja, nego li krasnim i bogatim narječijama slavnjanskim; šta kad i sumi interes pojedinih nije jih mogao na to naterati, da sebi tut jezik prisvoje, kako bi s tim gdičkoje koristi, bilo kao zvanit-

nik, kao putnik 'iliri kao dielovoditelj, vuкао, ili kako bi se pri nastupanju posvednevno bojećeg se potopa slavenskog bar sam za sebe na vodi održati mogao: to onda ne treba nam se toliko čuditi, što su Francuzi znajući svoja o Slavenima u pravilu tek iz druge ruke, preko Niemaca, dobivajući o slavenskim stvarima tako hrdjavu nastavljeni, i što oni — koji se Jaskajski sebi svagda grande nation nazivati izvoljavaju — kadkad i za suštinstvo i ime jednog naroda — koji barem to neprecoriborimo preimustvo ima, da je brojem u Evropi najviše — ne znaju. Slaveni su dosad u Francuskoj samo kao Poljci ili Rusi poznati bili; izblizem poznastvu Francuzas za prvima od podužeg vremena vodimom povod su dale i održavale preimustvo sveze vladajućih dinastijah, naročito pak bi isto Heinrichom de Valois i Lesclinskijevim bavienjem u Francuskoj utemeljeno. U novije vrijeme privele su zdravo na blizu narod ovaj Francuzima žertvujuće usluge hrabrih poljakačkih legiaoh osobito u Španiji, Rusiji i Niemackoj, i ja mislim, da se poradi česti blagorodnođušnog naroda francuzskog kazati može, da je on žertve ove Poljaka za stvar svoju bolje cijeniti i čestnije i iskrenije zajam vratiti želio, negoli njegov vlastnik i predstavnik, Napoleon.

Blizem poznastvu sa Rusima učinili su Francuzi u najnovije doba kao što je poznato na vrlo nemili način u Moskvi, na Berezini i kod Lipske a naposljedice i u samom Parizu. Kad Francuze o događajima toga vremena zboriti slušamo, i kad za pravično uzmemo, da u ubuju padši npravitičnije odnostitelnu silu svojih protivnikah presuditi i naznačiti znade, od čijih je udaracah on najveće bolje i najveći-sile gubitak iskusi: to onda ne možemo se od te misli otresti, da baš Niemci, koji tako rado silovnu bitku onih danah velikim niemackim oslobodjenja bojem nazivaju, i stvar ne riedko tako predstavljaju, kao da se nebrojenim gomilama ruskih i austriskih Slavenah samo tek onako mimogred skupa tčrtati pustilo — njihove zasluge u odnošenju ovome daleko precieniju, mi nememo kazati, sorazmierije obraju.

Vidi se kao da Francuzi Niemce za manje krive drže, što se do padenja onoga velikog muža tiče, nego što bi ovi i sami mislili mogli i becaju — Englesk izazimajući — skoro svu krivicu na Ruse i Austrance, koji onda naravno oboji i odgovarajući dieo narodnje mizerije skupa u prodaju dobijaju. Zaista bi moglo ovdie sa niekim pravom postojati ono: qui sentit odium habeat et gloriam.

Da u oslalom kod tako za slavom gramežec, da — sujetnog naroda, kao što su Francuzi, kojeg se narodnja gordost bezbrojnim slavim pobjedama tek ugaženog vremena — koje se ispolinim periodom naroda ovoga nazvati može — moćno uzvisila, jed zbog posljedovavšeg uniočtoženja i sa ovim skopčanama mizerost na sve ono, kojima se po prevoshodstvu krivica toga prišiva, nemože neznaatna i tek mimohodeca biti, lahko se daje istolkovati. Pri svoj simpatiji Francuzah na spram Poljaka i njihovoj antipatiji protivu Rusah, ipak je ime Rusah kod Francuzah manje nepopularno, nego ime Austranacah, i zaista još više respektirano, nečeli oni Niemcack. Udržavamo se uzroke poslednjega iztrazivati, mislimo ipak ono prverg u čestu opetovanim bitkama odnostitelnih državah i neprestanim sudarcenama njihovih interesah u Italiji, Lothingama i Austrinskim Niderlandima, koji od časti već poviestnicim prinadležu; od časti još postoje, potražiti morati — odnošenje, kojim se mienje u francuzskom narodu po predanju izobrazilo i uzdržalo, da su mu Austrinaci prirodno nepriatelji, i da bi svaki savez sa ovima bio zemlji lođ od propasti, mienje, koje svakojako u poviestnici potvrđenja nalazi.

Predstavljeno, koje Francuzi o Rusima po žalostnoj bitki velike vojske sebi učini, nije naravno moglo za poslednje vremena laskatno ispasti, i tako su Rusi u očiama većine bili kao jedno iz vremena preselenja narodah zaostavše, neuropejsko varvarah pleme.

Pri čestu prevelikoj ustuznosti Poljaka na spram Francuzah i njihovoj svagdašnoj gotovosti francuzski al jezik i nrave, bilo to i na usterb sobstveno narodnosti, prisvojiti, ispadao je naravno i lik Poljaka više umiljati, on se držao kao kakvi snimak naravno preko svega uzavajavano francuzskog podlinike, kao drugo izdanje, koje je Bog sa prizrenjem na surovost siovera i moskovskoturkog susjedstva izobrazilo. Oni bivaju

no riedko „Les Français du Nord“ nazivani. U ovom privedku leži sva njihova pohvala, ako se hoće, i njihovo kudjenje. O drugim slavenskim plemenima znalo se toliko upravo, koliko i ništa; prijateljska odnošenja, kao što su izmedju kruno francuske i česke, imeno u vrijeme Luxonburgah trajala, bila su davno u zaboravnost prešla, i Francuzi sami nisu bili sa sobom na čisto, da li bi obitatele česke za cigane (bohemien) iliri za Niemce držati imali.

Tako su dakle uzimali ne samo Česku, nego i Ugarsku, Horvatsku i svu ostalu Austriju za Niemacku. Gospodarenje Napoleona nad jednim dielom Jugoslavcnah trajalo za krato vrijeme, nego što bi se do izblizeg upoznanah sa ovim hrabrih, mladjenim naroda stablom došlo, a još se manje oduda moglo o narodima „daleko nazad u Turskoj“ o Šerbima i Bugarima nastavljen dobiti.

Tek u naše doba probuđio Šerbi svojom oslobodjenja vojnom nieku pozornost i putesestvijah opisanih od Ami Boue-a, Adolf Blanqui-a i Ciprion Robert-a rasprostranile nieku luču svietu ovih zemaljah. Rusiji i za njene najblize susiede još povesto torra incognita, blishe od časti posredstvom francuzkih putnikah i posredstvom pismenih dielah ruskih emigrantah niešto više poznata. Odnošenja austriskih narodah u obšte gledao je najnovije doba Pavlo de Bourgoing, negdašnji poslanik Francuske pri dvoru ruskom, koji je prie nekoliko danah u istom kačestvu u Madrid otišao, u svom dielku: Les guerres d'idiomes, kao što se vidi, po saobštenjama jednog njeko vrome u Parizu bavivšeg se Jugoslavcena osvijetli. Ovom je dielom svom iednu etnograficnu kartu pridao, u kojoj je žalibog iz prisvojeno mu teženja za podliničestvom, samo za ne prepisati čisto kartu Šafarika, radije i njeko pogresko učinio.

Kao ciklokapar narod pod obštim korenim imenom „Slaveni“ svi ovi narodi tek su Francuzu poslednjih godinah predstavljani, i svagda mu još težko biva Ruse, pri kojima on utielovanje najdebljeg absolutisma gleda, sa njihovim zakletim neprijateljima, Poljacima, koji su se za to pobrnuli, da sebe kao jedine predstavnike napredka na isloku predstave, u jedan narod iliri, i za takvi držati.

Osnovanje slavenske učebne katedre u College de France obrati Slavenstvu vzorc izobraženog svieta Francuzske s tim više, što se na novovosvanu stolicu takovi muž popeo, koga slavenski narod sa ponosom ko svojim prvim duhovima pričisliti može, i koji je svakojako u punoj mieri mučio imao, da pozornost francuzskog naroda na interesse Slavenah obrati. Mickiević istina nije nikakav osnovni iskusnik slavenske prošlosti i philologie — nikakav veliki Slavista u obšte, al on je znao svojim geniom podpunu sve to nadoknaditi. Pritom i nema ovdie miesta osnovno učenje slavistike, i buduci da se na zavedenju ovome u obšte nijedna nauka iz osnova ne predaje i zato učitelji više brigu vode, kako bi izbranim predmetom i lijepim govorom više slušacaoh k sebi primamili, i buduci da posielitellej ovih školah ne sastoji se iz ljudih, koji bi ono, što jim je za život i stanje najpotrebnije, učiti htiele, već iz osobaoh svihk stališah, koji dolzo samo da se visprenim predavanjem kajkog slavnog muža pitaju, a pored toga i da se ništao, kao što se obično govori, okoriste. Mickiević je bio uprav čovek, da sva ova izčekivanja na najslijepiji način zadovolji.

Sa svojim prvim govorima zauzeo je on odma pripadajuće mu miesto medju prvim znatnim osobama, kojih zavedenje ovo više čisti, sa velikim genialnim čertama znao je on slusateljima svojim suštество i poziv velikog slavenskog naroda, karakter, zasluge, što se kulturo i poviestnicno tiče, nastojeći težnju pojedinih njegovih koljenah predstaviti, i njih novosti svojih ideah, vatrom čuvstvovanja i sjajnim tokom besiede očarati. Naskora biahu njegova predavanja najvećama posicstavana, i naročito bile su gospođe, koje su na predavanja velikog, ne riedko k prorocčestvom poletu uzidajućeg se, slavenskog pjesnika, sa pravim entuziasmom vrliu.

Pošto je Mickiević odputn svoj dobio, stupi na miesto njega u produžavanju predavanja njegov zastupnik Cyprien Robert. Još manje Slavista, nečeli što je njegov predhodnik bio, koji je pono kao Slavon po rodu dva slavenska glavna jezika, poljski i ruski, govorio i tako u svakom od ovih za-

jedno i ključ za jedan od drugih dva; Češki i jugoslavenski, Pritislavac, imao je Cyprien Robert mnogo više muke za maći se upravo na polju slavenskih jezika i knjižestva; pritom je isti po svojoj osobnosti više pitak, neželi učon, i zahvaljuje, što mu je o slavenskom zvietu poznato, više njegovom putovanju, negoli naukama. Tako mu je dakle Jugoslavinstvo, ovog jezika, ovo pak i drugih narodnih odnošenja što se tiče, najviše poznato, budući da je u jugoslavenskim zemljama, imeno u onima turskoga diela najduže vreme provodio. Sa geniom svoga predčestvika neobdaren nezna on predmet svoj tako ozivil i na ugled ga staviti kao onaj, i zato se njegova predavanja tako slabo i posjećivaju.

Jedno od prvih miestah u ovom obziru zauzima mljadina novina la tribune des peuples, koje je zadatak taj, da interese ozbiljnog napredka svijah, imeno pod absolutnim gospodstvom stojećih narodah zastupa. Naročito imaju se odnošenja slavenskih narodah u vidu zadržati, u obšte više važnija stanju izvanjskih zemaljah obratiti, neželi što se to obično u francuskim listovima čini. Glavnicu za novina ove od časti su sastavili Emigranti, a imeno veli se da je grof Branicki od plemena, koji je do sada više zbog svoga velikog imanja, neželi zbog očestvu zertovanih uslugah kod Poljaka u dobrom imenu, najveći čeo doprineo.

U novini ovoj učestvuju kao sadielatelji više biegunacah različitih narodnostih, naročito su pak Poljaci i Rusi.

Edmund Chojecki pofranuzeni Poljak, koji se duže vreme u Pragu bio, i kao plod svojih tadašnjih naukah dvojezno dielo pod naslovom: Čechia in Cechowie izdao, uzeo je na se upravljanje novine ove, sa kojom je, kao što, se drži i sam Mickievič u obiljež odnošenju stajao. No Chojecki se svezaše od dana na dan sve to više sa Socialismom, stupi u bliže lično poznanstvo sa Proudhonom, i budući da drugi uredništva članovi njegovom naglom napredovanju u tom pravcu nisu sljedovali htjeli, to odstupi od reactionarnog činećeg mu se lista, za da bi pero svoje „Peuple“ posvetio.

Sad se Franzus jedan uredništva primi, no ne vodioje ga takodjer za dugo, budući da list—koji je vrlo čeravno bodajisno bit i pri pokretima od 13. Junia veoma izvitalu besjedna vodio,—u sličid tih događajah sa drugim pet organski brežne stranke zabranjen bude.

Kao što se čini ista je to novina ona—to jest ista glavnica i isti sadielatelji te novine—koja sad i opet pod naslovom L'Europe democratica na sviet hoće da izidje.

S početkom novoga ljeta izišao je sriječ jedan list za ugled, po kom bi izlazenje posvednoga lista na velikom tabaku tuki prvih danah za tim posliedovali. Imalo. Znato jedno ime stoji na vrhu lista. Kao urednik en Chef ukazuje se sriječ Dupont (de Bussac), jedan od najpoštovanijih sučanah oppositie u Constituanti i staroj poslanikah kameri, koji se imeno rješitelim svojim ustankom protiv tako bezobzirnog i smotre-niju ustava i javnog mienija Guizotovog dieljana znatnim učinio. Dupont otvorio je novine svoje za jednim uvodnim člankom, u kome se pravična ispravka narodah, kao osnovne slihnje politike francuske označavaju, i potom trudi se u jed-nom osobitom sastavku—gd se geografska i etnografska odnošenja i istorični razvikat slavenskih narodokolienah opisuju,—franzusku Publiku sa stanjem i potrebama slavenskog naroda izblizo upoznati.

Franzuska, koja na vrhu civilizatie i svekolikog slobodnog divženja koraca, govori dalje Dupont, neka se pozvana, da narodima ovim svoju pomoći roku pruži, i neka se nema od koraka ova ustirati, budući da joj je put simpatihisna narodah uravnjen. Njemačka, Italija, Poljska, Ugarska i plemena slavenska zovga je na put ovoj počinjanje,—pokrovitelstva slobodnih podviga svih narodah,—i ovo bi bilo s tim više mudnije, što s druge strane Car—ovaj zakleti neprijatelj svekolikog napredka—izumirajući onog sobstvenih zavojevanjah—traži teženje Slavenah k jedinstvu na svoje svrhar obratiti, i što isti traži posredstvom jedne dobroupravljene propagande proselite za ruskoslavenski savez nabaviti. Ovome ruskoslavenskom savezu—ako isti ne bi imao od jedne svoj slobodi pretečoj izvestiosni dospjeti—ne bi trebalo da Franzuska što drugo na suprot stavi, do jednog slobodnoure-

djenoga poljekslovenskoga saveza, koji bi u savez sa njemačkim i francusko—italianskim savezom pozvan bio, da jogru buduće slobodne Europe isobrazi.

Ovi svrhar dosegnuti, neka bude zadatak slobodno misleće prave francuske politike. Kao prvi korak k tome bilo bi oslobodjenje poljčkog naroda kao starije sestre, predpobornice slobode ostalih Slavenah; ovo je nužno za Slavene, jer bi inače ovi u zamku ruske politike pali; za Njemačku, jer bi Rusia svo anipathie Slavenah protivu ove, za njenu slobodu i jedinstvo propečiti—na svoju polzu, obratila; za Franzusku napoljedku sama, jer bi ova inače na vicki izolirata postala, i u neprestanoj borbi protivu iznarta i spolja dijetvujuće reactie bi se istrošila, ili šta više bi se čroz podignuti građanski rat ili tuđe napadenje sa svim upropistala.

Franzuska dakle, tako zaključuje Dupont, neka prizna, da njeno spasenje, njena budućnost, njena veličina i utvarenje zavisi od dijetvitalne obrane ostalih ugnjetenih narodnostih.—

Pri svoj ovoj izjasnenoj slavnoj namieri Europe democratica, interese svihah Slavenah ravno zastupati; mislimo mi, da će ono što se tiče Čeha i jugoslavenskih daleko u zadatku svome natrag ostati; jer dokle god sami ljudi iz sredine ovih narodah svoje interese u francuskoj žurnalistiki ne budu zastupali, za koje slabo izgleda u ovaj par ima, dotle će se sve ovo jednostrano činiti, i samo će ruski a još više poljski interesi zastupanje ta nalaziti; o češkim pak i jugoslavenskim govoriće se tek riedko in to zaista samo, u vidu poljskom.

Dalje izdavanje ovoga lista još se oteže, no se ipak na skoro očekiva.

Jedan conservativnoj žurnalistiki pripadaleći utvarenje dostojni organ pariske žurnalistike Revue des deux Mondes, list, koji je u Europi na glasu, posvećuje od novijeg vremena neku čast svojih redovah razmatranju slavenskih interesah, a imeno ovi Austrie.

Naročito je veoma utvaren spisatelj Hyppolite Deprez, koji, kao što se govori, u smotrelnu slavenskih odnošenjah i francuske politike na spram one Austrie i Rusie od ministarstva često na soviet pozivan biva, i ovaj stvari svoje izrečeno pero posvećuje. Sa moćnim znanjem snabdiven učio je on predmet ovaj prilježno, a ipreduzimao je i duže putovanje po slavenskoj Austriji, osobito je pak u jugoslavenskim predielima duže vreme provodio. Čist od prodrasudah protiv Slavenah, sine era et studio pretresa on, kao nijedne stranke držeći se gledaoc njihova odnošenja, i mora se upravo priznati, da on, ako i nezna slavenskog jezika, ipak u razsudivanju ovih stajajah, pokazuje takvu razamitelnost i ne riedko znae on pravi sakrivene događajah uzrok sa tolikom srećom i ostroumjem iznaći, da bi kod samog onog, koji je ovima bliži, priznatelnost zastužio, Franzuska pak u samo udvilenje privesti morao. I po tome sastavci Revue de deux Mondes zaslužuju podpuno vnanjenje svihah onih, koji se u slavenskim stvarima nastaviti žele.

Jedan treći list, koji se samim Journal slave de Paris naziva, i za organ zastupanja federalnih interesah narodah istočne Europe drži, nosi naslov „la Pologne“. Svake nedjelje od ovoga lista izilazi polak arka u četvrtini. Urednik je Cyprien Robert o kom je već gore reč bilo. Budući da je organ ovaj malen, i riedko izilazi, to nije u stanju vnanimnije pariskog sveta na se obratiti. A i inače list ovaj nema sredstva, da bi što novog i privlekatelnog doneti mogao. Tako se dakle ograničava samo na ona izvjestija, koja su već iz drugih listovah poznata, i o ovima potom po svome načinu sudi. O turskoj politiki i odnošenjima turskih Jugoslavenskih vidi se kao da je nešto bolje izvješten, od kuda se dajo misli, da od Poljakah, koji list taj podpomazu, i koji još jednako neke sveze sa Istokom imaju, izvjestija dobija.

Politika žurnala ovoga čudna je. Njemu rozenenje Austrije više na sčrdu leži, nego li da bi se potrudio plan kakav ko federalnomu postrojavanju Slavenah postaviti, i zato, što se austrijske vlade i dinastije kriepko pridržavaju i ovu podpomazu, bivaju Slaveni u obšte, a naročito Česi skoro u svakom listu gorko napadani.

No mi Slaveni,—neka govori Pologne što hoće,—sa

Austriom ne možemo očajavati, mi ideju jedno ustavno Austrije ne možemo upustiti, jer bi to onda značilo samog sobo ostaviti. Svi slavenski obočestvoljubi Austrije žive u svijesti i nađeždi, da nam se naposljedku jedared mora na našoj obočestvenoj zemlji pravda učiniti, da će nam u ist Austriom krasnija budućnost procvietati, kad se ustav ove države putem reforme tako dotera, kako bi svima narodnim plemenima, svakom u svojoj zemlji, slobodnije razvijanje podati, i tako sve ravno i jednako zadovoljiti mogao. (Umom.)

Svit ide uvijek naprijed*).

Čovik nije odredjen, da sa svojim stvarima i delim smirom stoji, nego da sveudiljno napreduje. To nenapreduje, ide nazad! Dakle moradu se i mjenja preinaciti, to leži u naravi stvari, i svako dobro, dobro je samo za niko vreme. Svatko drži nađelstva za najbolje, to je naravski; ali ako bi on mislio, da čedu ta načelstva uvijek najbolja ostati, bez da se k njima slogod primetno, ali od njih oduzme, tad nebi to naravski bilo, i značilo bi toliko, kao tekucio vodi spozviditi, da smirom stoji. Voda mora teći, za da čista i bistra ostane, jer bo se stojeća voda uzmuti i pokvari; nazad nemože teći, dakle teče naprijd, i toga čovika neima, koji bi njoj mogao to zabraniti. Čovik nemože se proti prominni boriti, buduć da je svaka prominna u naravi osnovana. Zakonnici i nauči jesu della ljudih i prominjaju se od vremena do vremena, pak je i to naravski. Zašto dakle nebimo i mi svoja neosnovana mjenja preinacili, ako je s tim skopčan bolji naprijdak, kojega svi želimo i za veliku sriću deržimo, i ako je usrid tih obćenitih željah moći i tužbah čuti: tužbah o našoj književnoj neslozi, o nejednaku naččinu govorenja i pisanja! Na koliko su pako to tužbe osnovane, može se, tko samo hoće, svaki dan sa svojim očima i ušima osvidočiti.

Medju najpervi uzrok nesloge u našoj književnosti spradaju osim pravopisa, poglavito sklanjanja imenah i padežaju glasoglah. Ne samo da se Serbiji sa Horvatom ili Slavoncem, a ovi s Dalmatincem, isti krasni jezik govoreć, u tomu neslađu, nego se njihova pisma tako medju sobom razlikuju, da je većno dva pisatelja saći, koji jednako govore ali pišu; i doisto je opaznje vredno, da jedan drugoga samo u tomu s tim većma silidi i nadmetuje, čim je njegov naččin govorenja ili pisanja gorji i pokvareniji, što po momu mjenju iz pomanjaku svistrano izradjene i raztumačene gramatike proizlezi. No, ako i nije sramota to neznati, što se toliko vrijeme na nije znalo, i o čemu se je malo tko brinio, tako je ipak to sramota za naše znanje, kad mi očvidna pomnanjanka tverdokorno obderžimo, i svakomu se pokušenju protivimo, koje umisto neizvrsnoga, slogod boljega za obćenitu korist ustanovit namirava.

Za bolji pregled naših odstupnih sklanjanjah, o kojih sam nauio u kratko govoriti, mislim da neće suvišno biti, ako se ovd u mnogobroju prispodobah, buduć da je jednobroj kod svih nas jednak, a to:

	SERBSKI:	HORVATSKI, SLAVONSKI:	DALMATINSKI:
nomin.	Jeleni	Jeleni	Jelleni
genit.	jelena	jelenah	jelenah
dativ.	jelenima	jelenom	jellenim
accus.	jelene	jelene	jellene
vocat.	jeleni	jeleni	jelleni
locat.	—	jelenih	jellennih (jellenih)
social.	jelenima	jeleni	jellenim (ma).

Iz ovoga prispodobjenja može se viditi, da Serbiji samo šest padežah upotrebljuje, a to bez *locative* ili *prepositionale*. Nemisto toga padežah služe se onni s *duabim* *dativom*, što je doisto proti vlastovitosti našega jezika, buduć da se *locative* na ih, ah i uah manjo ili više u svakomu narriđu nalazi, i da je po pravilstvu od drugih padežah različan, pak sa svim tim da se to padežah obćenito po svakud i u svakomu imenu neupo-

triljublje, kao što bi moralo biti, i da se onaj A na sveršetku, kao i kod *genitivah* *mallokad osiro* izgovara: tako je već i to dosta, da se on u više mistih i ričih čuje, za nemoći njegovu jesucnost u našem jeziku tajiti, n. p. vozim se na *kolih*, na *taljigah**) — a ne: na *kol*, *taljiga*, ili: *kolima*, *taljigama*; — deržim u *rukkuh*, *šakkah*, a ne: u *ruku*, *šaka*, ili *rukama*, *šakama*.

No, kako bi se inače moglo pismo pravo šiliti ili razumiti, kad se A u *genitivu* samostalnih i pristavnih imenah izostavi? Nije li tad *genit. plural* jednak s *genitivom singularnim*, n. p. sprezanje *glagola*; — pišo o znanju *narrada*, namisto: *glagolah*, *narradah*? — Tko će ovd znati, da sam ja na *plural* mislio, ako u *genitivu* A izostavim? U govorenju neima baš toliko neizvistiosti, jer će govornik on dvi zadnje slovko dovoljno raztegnuti, kad u *pluralu* govori; ali bo je u pismu velika razlika. Jedni kažu, da je *pluralni* *locativ* suvišan, buduć da je s *genitivom* jednak; a drugi povikaju, što će nam *locative*, kad je to inostran biljo! Na to odgovaram, da *locative* nije tuđo bilje, nego najkrasniji cvit i vlasitost slavjanskoga jezika, koji opet nepozna tudjega *ablative*, s koim so protivnici tako: često sluđu, n. p. od *ili sverhu* sprezanja, i od *ili sverhu* njegovi pravilstva, namisto: *O sprezanju i o njegovih pravilstah*.

Lokativni padežje razlikuje so veoma od *genitivnoga*, buduć da po pravilstvu kod muzkih i stvarskih imennah izlazi ovo na *ah*, a ono na *ih*. Samo su ženska i dvobrojna (dual-) imenna, koja u obadvajoh padežjih jednak izlazu imadu. Pravilna ženska imenna izlaze na *ah*, ali bo je ipak velika razlika medju *genitivom* i *locativom* u izgovaranju, n. p. *čednost ženah*, ili: *čednost u ženah*; *jušnih strana* ili: *u jušnih strana*.

Druga versta nepravilnih ženskih imennah, koja u pomoćnih padežjih na ih izlaze, kao: *majih kutih*, i u *majih kutih*, i još ona dualna imenna, koja na ih izohđu, kao: *očičih*, *ušičih*, *noguh*, *rukuh*, *čecuh* i *dejuh*, iznađu samo najmanji dio imennah, u kojih je *genitiv* jednak *locatu*, koja pako iznim od pravilstva čind, i porad kojih nemože se reći, da *locativnoga padeža* neimamo, ili da ga netrebamo.

Ali evo još gorje smutnje i nesloge, koje se u *dativu* i *socialu* susrivala Serbiji upotrebljavaju *dativen* izlaz na *ima*, što barem toliko smutnje nećini, kao kod Horvatih ili Slavoncah, koji ga na *om sveršuju*, i samo su Dalmatini, koji ga većim dihom pravo na *im* sklanjaju. Izlaz na *ma* spada samo dvobrojnomu padežu u riči: *očcima*, *uštima*, *dećama*, *dećama*, i *dećima*, i zato bi trebalo, da se po vlastovitosti jezika onaj a na sveršetku u svih družih imenih odbaci, i tako namisto: *nama*, *vama*, *njima* itd. da se pravilno upotrebljuje: *nam*, *vam*, *njim* itd. — Najmućnije je pako ono pisnatelje razumiti, koji *dativ plural* jednako kao i *social singular* na *om* ili *om* doveršuju, nemareću za ono pravilstvo, da nikad nesmo jedno padežje jednobroja, ikojemu padežju mnogobroja (osim u ženskih imennih drugoga sklanjanja) jednako biti, ili se jednako izgovarati, n. p. gradskim sudcem nallog dati, namisto: *sudcim dati*; — svojim *potkomkom* ostaviti, namisto: *potkomcim* ostaviti, itd.

Ako zatim još promotrimo *socialni* i *socialni* i *socialni* *instrumentalni* padež, koji u svih naših imenih i brojih na m izlazi, neznamo doisto, kako mogu naši noviliterati taj padež u muzkih imennih s *nominativom pluralnim* jednako upotrebljavati, i s tim nerazumiv jezik uvoditi, n. p. *nošet* ga izranise, namisto: s *nošim* ga izranise. Ovd se doisto misli, da su ga *noš* šmi, a ne druž: s *nošim* izranili, i tako je u svih ostalih slučajih nerazumno i pomutljivo. Najneugodnije je druk čuti to oskvernenje padežje, kad višo imadu jedno za drugim u istomu padežu dojde. N. p. Izmedju: *naroda* oboružana *pištolji*, *puškam*, *nošet* i *kanavari* ideš itd. Nezapinje li to kao kotadž bez gobeļje? —

Na isti naččin su izopačena i namistna imenna, kao: „Sim

*) Shodno zahtevanju g. sačiniočlja nastojećoga sastavka predaje so isti onako u početnju, kao što je sačinjen i napisan. Učeno.

*) Molim slavno uredništvo, da ove i ovakove riči za bolje razlikovanje ovako napisanih dade, kako su ovd napisane. U ostalom moram primetnuti, da je ovaj člank već prije četiri godine pisan, bivši „Zori dalmatinskoj“ naminjen. I. R.

Car proslavio je toga pisca *time* (Wirbel, vertice)?— ili: da se *time* probuje", namisto pravo i razumno reci: *s tim*; i zato nevalja govoriti: *time, njime, njoma itd.*, nego po pravilstvu jezika: *s čim, s njim, s njom* itd. Istom tako suprotno govoru gdje koji naši spisatelji: *time, mome, ljubčionoma* itd. nemareć ili neznaćući da *sing. dativ* na u izlaziti?

Buduć da već o *sklanjanih* sborim, tako moram još nešto napomenuti, što k tomu spada, a to su *pristava imenna* drugoga stupnja, *ili komparativi*. Mi znamo da pristava imenna d. bivaju u *Komparativu* k svomu izvistnomu izhodu još jedan *š*, koji pak u ženskomu i stvarskom spolu prid zadnjim samoglasnikom stoji, n. p. od *mili* postane: *miliš, milja, milje*. Ali ho ima i takovih pristavnih imenah, koja *š* i namisto i primaju, n. p. *ceruzji, ceruzja, ceruzje*. Ako se dakle taj značaj i *š* i u postupno riči izoslavi, kao što mnogi naši spisatelji čine, tako može tad *komparativ* od *glavnih* razlučiti, ili njihovo pismo razumiti, n. p. *niše, duže, više, uši, gluiji*? Nije li to prije izlaz glagola u tretoj osobi od: *nizati, dučiti, sušiti, učiti, gluišiti*, nego ho komparativ, koji mora na *š* ili *š* izlaziti? Dakle neka se nepšio po zločestu izgovaranju, nego po pravilstvu gramatike: *nizaje, dužje, višje, ušji, gluiji*, za da se znađe, što je.

Evo još nešto moram kazati u pogled *proizvodenja i zastarjavanja riči*, što u naših pismih i govornih veliku smutnju uzročuje i dovodno pokazuje, kako malo znanja imadu gdje koji o *korčnuh* riči, koji uzvi stalan ostaje i poježe znamenovanja svakoj izvedenoj riči daje. N. p. *mahati, smihati*, imadu korčn na: *mah, smih*, koj uvijek jednak ostane, produjila se ili sastavila rič, koliko joj drago, samo što se: *š, h, k*, na sverskuću prevrta na: *z, ž, s, š, c, č, ć*, kao: *mahanje, smihanje, našem, smihem se, mahne, smihne, zamahilo, smihno*. Zašto dakle pišu jedni: *mahnje* namisto *naše*, ili: *smije se* namisto: *smiše se*, kad *naša* i *smiše* sasvim iz drugoga korčna izlazē i drugo poježe imadu?— Često se upotrebljuju: *čitav* namisto: *čto*; *točno*, namisto: *pomo*; *čitavi* znamenuju: *leseni, leggere, a točiti: schäken, gessen, trawarsa*, dakle i *čitav* mora po svomu korčnu znamenovati: *lesbar, leggitivo*, a nē: *ganz, čitiro*; tako i *točno: giesbar, trawarsa*, a nē: *genau* ili *präzise*, *pruvaltamente*.— Na isti načini imadu *držišiti* i *rešiti* različno korčnje; prvō znamenuju: *lösen, disolvere*, a drugo: *zieren: fraggiare*; pak sasvimim imade ih dosta, kej: *rvšiti* namisto: *držišiti* upotrebljuju. Zašto se uzima *znamenje* namisto: *znamenje*, kad ono u: *zhi*, a ovo u: *znanju* svoj korčn ima?— Inko možo *zanimo* značiti: *interessant*, *zau mu korčn pokazuje na nim, stumm, snuto*? Može li se upotrebiti: *ljubčipitan* namisto: *szücheltig, wissbegierig, curioso di sapere*, *kač mu korčn na ljubav i pitanje ili pitanje opominje*?— Je li pravo rečeno: *razno namisto različno, verschieden, divers*; ili: *čest ali čast* namisto: *elo, der Theil, la parte*, buduć da razno izlazi od: *räsön, räsiht, ehren, planare*; *čest* od *često, oft, sovente*, a *čast* od *častih, ehren, fetihren, onore*?— *Pristava* izlazi od: *suti ili sipati*, i nemoze nikad značiti: *pritam, gegenwärtig, presente*.— Zašto se nederzi korčna: *se, te, me*, u riči: *sebe, tebe, mene*, nego se piše i govori: *sobom* (soba, stube, stanca), *tobom, manom* (mäna, Fehler, difetto), namisto: *sebam, tebam, mebam*?— Kaže li se pravo: *radi mene, stopere, pošto*, namisto: *porad mene, toperu, dočim*; buduć da: *radi* izlazi od glagola *raditi, arbei ten, laborare*, a *stopero* iz riči: *sto, 100*, i *perci, der erste, ili primo*, i da: *pošto* znamenuju: *wie theuer, a quanto?*— Na taj protuslovni način upotrebljuju se: *tu ili tje*, namisto: *tadi; ta, te*, namisto: *na, ete, pak*, nemareć nimalo, da su to namisto imenna, koja znamenuju: *diese, dieser, questa o quelle, di questi, o di questi*; glagol je dolazi od tretoj osobe ž. i. pak sasvimim zamijuju se: *je*, namisto: *ju ili jst*, što jo *accusativ* ženskoga zaimena, itd.

No, što bi sve takovo, suprot znamenovanju svoga korčna upotrebljuju riči u kratko značju! Dosta budni napomenuti, da jo znanje korčnih riči i njihova znamenovanja najprvica i neobudna potreba za svakoga spisatelja, i da se on mora po tomu, a nē po zločestu običaju, ili po svojoj glavi vladati.

Odprie biše u naših knjigah većim difom čisto bez diftongah pisanje, kao što izobraženi dio naroda u istinu go-

vori, a sad počeli su nikoji spisatelji umisto takovih diftongah silom uvoditi češki nečisti *š*, koji u naših pismih ima tobože znamenovati: *i, e, te; je, ťe*, kao da nebi mo imali potrebitih slovah, svaku rič tako napisati, kako hoćemo da buđe izgovorena, nego da bez potrebe svoj čisti jezik s tudjim nečistim pismenom okaljamo! Nije li to istom tako, kao da him pet brojevah u loteriju metnuo, kad taj zagonetan ē napisem, o-stavljajuć čitatelja na sriču, hoće li ga pravo štī pogoditi, ali ne? I kad ja vidim zapisano n. p. *dělo*, uvik se smutim i neznam, kako him to izustio, je li: *dělo, delo, dielo, dielo ili dijele*?— Tko možo izvistno znati što znači: *děla*? je li: *della, die Werke*, je opere, ili je: *děla, des Theiles, della parte*; ili: *možebiti: dělá, arbeitet, lavora*?— Eto tako pokrvi se kroz naslidovane tudjnstva tako mnoga, što za nijeznu korčnu ili znamenovanju ni glas ni trag nezna. Dakle Kamelcon ē nek ide odkud je i došao!

Takodjer nisam odprie vidio, da su se kratke slōvke s nadglaskom pisale, kao n. p. *tern, perat, věrčič* itd. pak još i sad neuvijam tu potrebu; dapače sam osvidčan, da je bolje i pravilno pisati bez nadglaska: *tern, perat, věrčič*. Taj nadglask ima se po vlastitosti našega jezika upotrebiti samo na kraju jednostrukih, ili na sastavku dvjjuh riči, gdi se nizki glas uzdiguje i slovka sversuje, n. p. je *rekā, ti datē, on čū, goturak, samodraj, siddipal*; i zato nemozo on nikad kratke glasovse naznačivati, koji se u svih izobraženih jezicah nalazē samo medju dvostrukim suglasnicim, bili onni inače jednaki ili različni. I buduć da se iza nadglaska navedjen slovka k prednoj glōvci neuzimlje, i da se s njima prijednost samoglas uzdiguoto izgovara, i slovka doveršuje, dakle moradu se pomenuti riči ovako štiti: *tě-tern, pě-perat, vě-věrčič*.—Odgovara li to dvoji znamenju, u kojoj se taj nadglask metje, i mogu li se oni s jednim klinom začepiti, to jest: jedan nadglask za uzdiguoto i za kratke slōvke upotrebiti?

Osim toga suvisna i krivo upotrebljena nadglaska, hoćda jedai silom da ē namisto e uvedu, gdi u korčenoj slovci za *ra* još jedan suglasnik slidi, i navodē za dokkaz, da se u *sastavljanih, promjenjih* i kojih *teardih* riči porad blagoglasja uvik ē umetje, n. p. odčitati, razabrati, dšnakah, sa sehom, prida mnoom (zašto nē po korčnu: prid menom?) kroznj itd. To je sve živa istina; ali ho u kakovu odnosnju stōje takove riči s gori navedenim korčnim slōvkam, koje so nikad nepromijuju, koje nikakav priras ili umetak neprimaju, i koje uvik svoj vlastiti glas obderžē, produjle se ili sastavile koliko im drago, kao: *kerr, korreat, okerčevjen?*— Tko, za Boga! može ove zadnje ili takove riči s onimi prednjimi pripodobiti, ali u jednu ih verstu metnuti?— Čije li uho čuje a prid *ro?* Čija li ūsta govoreć, kako tijezikōslōvci pišu: *kär-rä, kār-reat, okä-rčevjen?* Jo li ovo zadnje pisano, kako se obćenito govori; ili možebit mora se drugiče štiti, nego je zapisano?—

No, to nije dosta, nego se još i *nemogućne* stvari za gramatičnu pravilstva izdaju.— Svi znamo, da jedna stvar nemozu u ista doba *okrupiti* u *uglasta* biti, pak sasvimim uči nas niki naš jezikōslōvac, da ima glasovah, koji su u istu *vrstu kratki* i *dužnčki*, ili pako *dužnčki* i *kratki*, i veliki—prvi glas, kojega ovako (C) naznačuje, proteže se u govuru tako, da bi dva samoglasnika zasebice napisana bila, od kojih je prvi *kratak* a drugi *dužnčki*. N. p. *Säna, mäno, kös*;— a drugi glas (C) proteže se tako, kao da bi dva samoglasnika zasebice slidila, od kojih je prvi *dužnčki*, a drugi *kratak*; n. p. *drägo, dělo, rika* itd. Dakle po tomu nauku ili pravilstvu moradu se to navedene i njimi slične riči ovako štiti: *Sä-ä-na, mä-ä-no, kö-ä-s*; ili: *drä-ä-go, dě-ä-lo, rika-ä-ä* i t. d. To jo svejedno, kao da ja tkomu reknem, izreci mi najjednom: *řěčak, schwer, presante*, i *řěčik, Feldarbeiter, lavorante*. Jo li pako ovo pisano a ovo mogućno, nego sudi tko ovo buđe štī.

Oh vil koji tako mnogo znato i o napridku u književnoj slozi govoriše, pokazte čimom, da vam jo doisto o tomu stalno; odbacite nečovrsnu gramatiku, koju su nikoji proti duhu jezika i njegovim pravilstvam u općenju uvoli; popravnē ono poruško, koje nopršteno za poboljšanjem vapju; nederžto se tako tverdokorno i stegnuto kojekakvih površnih načelah i osaktenjih narodnih pismah, nego primajte i razprostrunajte

sve, što se za obćenitu korist s dobrim temeljom predstavljaj — Nauk jezika mora se dotle protezati, dokle istinu dosegne; jer bo nije sve dobro i inverzno, što ikako se sad piše i govori, ili što je odprje u običaju bilo, premda je dobro sve to znati, ne zato: da se u iste bludnje ukopamo, nego da ih odbegnuti možemo, niti zato: da se k prostomu narodu spustimo, i s njim u biatu neznanstva vrljamo, nego da ga na višiji stupanj k sebi uzdigemo. Zar nebi za narodnu književnost mnogo bolje i naprišnije bilo, namisto dosadašnjih kerpež slidiiti i tverdoglavno braniti, da se svaka prisnata pogriška odmahla i za uvik iz knjigah ukloni i bolji, duhu našega jezika shodniji pravac uzme? — Kad bi to i svaki pisatelj, najskoli urednik novinah i časopisnah činio, bimo li još dalje za *stogón i knjižernim naprištkom* uzdisali? — Što je staro ili običajno, mora li zato i *dobro* biti? Istom tako dite odras'e kolvici, tako i narroddi odrastu svojim starih uredbah. Odića, koja se to je dićaku pristojala, nepristaje više uzraslu čoviku, i ako će koi narrod u svojoj književnosti napriđovati, mora i njegov jezik svim posebnim jezikóslavnim pravilstvim i odnošenim primirah biti.

Sad kad je već naš materinski jezik nesamo u narodno škóie, nego i u javne službene poslovu uveden, sad bi doisto najsgodnije vrime bilo, svoju staru, već odavna odraslu odliču svuci, i nju primirno za potomke preinaciti, jer *što nenapriđuje, ide nazad!*

I. R. LUCNAK.

Nješto o narodnosti.

Narodnost jest onaj duševni pečat kojeg je isti Bog svakom narodu udario, da bi se tako jedan narrod od drugog razlikovao i poznavao. Narodnost jest onaj sveti ljubavi plamen prama narodu svome, i svemu onom što je naroda svoga: U širjem smislu pod narodnošću razumjevamo: narodnu nošnju, pjesmo, pripoviedke, igre, proriječja itd. U koliko svaki čoviek svetom ljubavi vatrom prama svemu onom što je naroda svoga goriti mora, razumjeva se već iz pojma narodnosti. To od nas svakog iziskuje već, štovanje i ljubav sinovska prama narodu onom, kojega smo članovi, to zahvalnost prama onom podielu zemlje, koja nas u krilu svom odgoji i jošter hranil. — Narodnost je tako uzko skopčana s narodom, da ne ima pod nebom naroda brez narodnosti, niti je moguće da narrod brez nje obstati može; jer gdje neima ljubavi prama narodu svom, onaj narrod naviek zapušten u kalu svog neznanstva ostaje, nigda do samosvijesti svoje dospieiti, nigda za pravstvom težiti niti ovu dostići može; ili ako tako dulje vremena u svom mértvilu čami, drugom narodu se priljubiti i s vremenom u njega se pretopiti mora. U tom nas dogodovština tolikih narodaah učí.

Takodjer narodnost je tako prirodjena svakom pojedinom, da ma koliko se čoviek trudio, nju zatajati ne može. Tako ju čoviek sa svom snagom udušiti gleda, ona se ma u kojem čim i nehotimice pokazala mora; preleško bo jest ono iz sebe iztérsti, što ju čoviek s materinskim sassis mljekom, čemu se je među svojina obavkno. I ovo, taj unatarnji glas, to je kanoti —lika pečata onog, s kojim je Bog svaki narrod poznamenovao. Onaj pak iz otog glasa kanoti odgovarajuća jaka prozicitaci narodu, s kojim uviek višje i većma svojo negoli tudje ljubimo i k njemu uviek težimo pod imenom narodno ljubavi dolazi. Ova može biti ili većja ili manja, već polag razmierja većjeg ili manjeg poznavanja samoga sebe, naroda svoga i potričbah njegovih. I kakogod što su svi naroda jednog običaji onom narodu sveti, — jer iz znamenaja onog, s kojim je Bog narodu znamenano dohode — tako isto ljubav ova prama narodu svom i svemu što je narodno, punim pravom svetom se nazvati može. Odlud sledi u koliko svaki onaj griesci, koji svoj narrod i sve što je naroda svog neljubil! Takovi nezasižuju ime sina naroda nego ime izroda; a što više ču reći o onom, koji je zloban narodnosti svojoj, njene običaje izsmiejava, ili što još više naroda svog prosviectanje i srićuju prepriečiti i propst mu pripraviti gleda. To jo još većja nakaza svietu i naroda svog, jer s takovimi čini ruga so Bogu istom i protivljuje so premudrom sudu njegovom; to je onaj koji neima iskro čini, neima iskro ljubavi u sebi; jer takovi samo narodnost svoju

izsmiejavati, njoj zloban biti i o propasti njenoj raditi može. Takovi sramoti i gadi čistog duha onog, kog mu jo Bog sam u sèrdcu uvie; takovi Boga istog oholom gazi nogom; takovi dotlic se najčuljivije strane naroda svog, koji ljudi običaje svoje kanoti svetinju, a u njima ljudi sam sebi i poznoje u njima sam sebe; takovi je odrezana loza od čokota narodnog, ili bolje da se naši izrazim, takovi ja trula i opala grana od svetog stabla lipo slavianske, koja drugo ništa nezasižuju nego da se u oganj baci. Odlud se ito tunaciti dade, odkud tolike rieke kervi porosiše domovinu našu? odkud tolike žertve kanoti slavni mučeničtva vilezovi svoj život za alodv na žertvenik domovine mile žertvovali? odkud negoli iz ljubavi prama narodu i narodnosti svojoj; da sačuvaju i da im ono negoline, što je njino od starine, od naslaja dušmanskih protivnikah narodnosti svoje, nemareći hiljadu životah za tu svetinju svoju položiti.

Al da se k izvora povratim. Budući da onaj sveti plam ljubavi naroda svoga i svoga što ju njegovo lako na samosvijest narodnu, na prosvietu i budući srićuju njegovu i toliko deluje, da brez njega narrod narodom biti prestaje, indi sledjevateljno koliko većja dužnost mora biti svakoga na pó se, a osobito onih, u kojih rukah odgojenje mladeži stoji, samo se već po sebi razumiel! Kad rekoh na pó se, mislim svakog našeg naroda sina, da je dužnost, plam ovi ljubavi ne samo u sèrdcu svom gojiti, nego i u drugima probudjivati i promicati. Budući kako da ljubav nigda u miru ne stoji, nego uviek je djelujuća, iz tog uzroka i sveki sin naroda svoga, koji pravo, rekoih pravol narrod svoj ljubí, ljubavju tom djelovat će i ne samo gledati drugje, nego i gleda samoga sebe; ljubavju ho ova na to čega palicati da ne samo u drugima to rodoljublje probudi, nego da i sebi nužne znanosti pribavi, s kojima će jednod narodu svom na korist biti, i njegovu srićuju unapriediti uzdignuti moći. I to je ono pravo, što se veli, narodoljublje!

Što kako reko, da je dužnost osobito onih, u kojih rukah odgojenje mladeži leži taj ljud narodni probudjivati, i razumiel prvo roditelje. Roditelje rekoih osobito mislim uvdje majke, koje se najviše s diecom bavo piersh letih dieštinstva, jer od njih, misli, čuti kano iz izvora po mljeku materinskom u diecu se usli — i preljavju, i u kojih nežnomilostu, kritu najviše dieštinstvo svoje dieca probavljaju. Naravno kad malo odrastu ta narodna dužnost i otač veže. Roditelji dakie temelj polažu budući moralnoj čovieka sgradi, a odhranitelji drugi ova sgradu dokončavaju. I doista, čemu se nadati možemo, ako u takovom, duhom samo narodnim započeto i nastavljenom, odhranjenju mladež naša neodraste? Tada će mladež odrasti, kano i drugo bilje, bit će brez koje prave, kanc što je trava brez rose jutarnje, a cviet bilje brez sunčanih zrakah, bit će tako brez narodnoga duha, brez narodnoga življa, brez plama i vatre domorodne. Neće tada domovina u njima vierre i prave sinove, narrod srićuje svoje promicatelje i pravah svojih branitelje, narodna prosvietu svoje poslene medonosne pčele imati, nego bit će trutovi bezposelni, koji samo med jedu. U mladosti indi u mlada i nepokvarena sèrdca kano u plodonosno zemljište sa svim nastajanjem bacati treba sieme budućnosti, sieme napredka, sieme usretjenja Domovine naše, u to se samo odhranjenjem narodnim dobiva. Jer kad posle mlado sèrdce druga kakova čut obuzme, ah tad je već kasno. Ljubav dakle prama milom domu i rodu svom jest ona najrdgocienija čut, koja nam uzbuđiti valja, te iz koja posle toliko blago za Domovinu milu izviru. Nema li ove čuti, propade narrod!

Primi dakle mili rodo ovo nekoliko redakah, koji mi iz narrod svoj ljubavće proizviri sèrdca, primi ih, procieni ih, pak ih u život privedi, da neostanu glas brez jeke, glas vapnjuću u pustinjil! Rode mili spoznaj već jednaput sve što je tvoje, nehlepi za tudjim, jer nema za nas spasenja kod tudjinel! Primite ove iskrene sèrdca čuti vi roditelji! vi majke u materinsko nježno krilo vaše, pak nek se nigda od ljubavi prama milom čedu vašem neotdiele; nego neka ljubavi vašoj sjedišnjene s ljubavju prama milom čedu svom ostanu u vašim grudih vaših; te dn tako uviek vi ljubec dn i rod vi vašoj vašoj sèplje: „Ljubi domovinu kano mene neka u svoju!“ Primite ih vi Odhranitelji mladeži nevine, pak imite ljubav prama rodu svom u nevinih sèrdcah poviereno i mladeži! Znajte bo da m'esto istog Boga zastupate, znajte

čelo njemu strogi razlog svérhu ono čuščice duha svoga, koja je svakom posobice silo, i s kojom je narod svaki zasmeno-
vao, dati morati; i kao vamli ako duhu ovom kao što treba
odgovarati nobuđice, il ta višo, ako što njega iz sêrdca mladi-
ćezli iztêrli i njegov razvijajše se plam uđištli gledati.

A ti mladići mila čuvaj i čuvajć uvek njegov svet ovaj
plam ljubavi prama milom narodu svom i svemu onom, što je
naroda svoga, pa ako ga verno uzčuvas, on brez dielovanja
ostati neće, pa ma kakove mu drago prepreke i tegobe na
putu ti stajale; jer ljubav svaka predobival Narod naš
če sriću blagostajne i slavu svoju staru opt zadobiti tada.
Čuvaj još jedanput ti velim danju i noću svet ovaj plam kano
što su Vestalske dievice vatru da ne se ugasi čuvaj, pak će
za kratko vrijeme narod naš i opt slavan i silan postati, kao
njegdašnji Rim što je bio.

ILJA GRANOVIĆ, SRIEMAC.

O književnoj uzajmnosti.

Pokreti narodah, i za ovim posljedovajni prevrati učinili
su, da su u oduženja novijeg vremena sa svim drugi vid dobi-
le, i tako reći, da su se preobrazili. Preobraženje ovo odno-
šnja novijeg vremena silno je potreslo i naš slavenski život;
ono nas je izteralo na pozorište sa drugim narodima; ono nas
je iznenada još spavajuća zateklo, i naše umorne oči jedva
su u stanju bilo predmete oko nas stojeće razbirati.

Jedno je samo, o kom smo odma pri svietli bili, a to
je, da smo upoznali, čim od dubokog onog naš prenasmo srod-
stvo, u kom jedan slavenski narod sa drugim stoji, i opazili
nuđu i potrebu, koja jedan narod k sadržanju sebe samog
na spram drugog osêća; i oduđa se i tolkuje ono, da je sla-
venski sabor kod svihj moćnu podporu našo, da se i sami
od stolteljah od drugih slavenskih narodah oduđjeni Poljaci
ideju Slavenstva shvatili, i ovu sa svom snagom podpirali;
odluđa se izjasnjava i ono, zašto se Slaveni krepko Austrje
držaše i onda, kad svi drugi duhom kloušne, i vjernost nji-
hovu odkažase, nogom pogazise.

No vremena burna i ratna Bogu tako hotêću protekoše;
na nama je sad ostalo, da se na sva sredstva, na sve moći
obazremo, kako bi se sa dostojanstvom drugim u Europi na-
rodima pridružiti mogli. Podjeljeni i najedino, kao što smo sada;
jedva bi nam ovu tako lahko za rukom izišlo, sjedinjeni pak
dospjeli bi na bërzo k cilju.

Veliki početak, veliki korak k napredku učinjen je s tim,
što se u Zagrebu društvo jedno sklopilo, kojeg je blagoslo-
vena i potom nepokolebima namjera slavensku jednu knjižarnu
i tiskarnu posredstvom dionicaš utemeljili. Pravila dioničnog
ovog društva za utemeljenje pomenuć knjižarne i tiskarne
jesu sljedeća:

I. Svârha. §. 1. Za unspredjenje i razširenje književ-
nosti ustrojava se knjižarna i tiskarna u Zagrebu sredstvom
dioničnih. §. 2. Poglavlja zadaća te knjižarne jest sljedeća:

a) Što veće razprostiranje jugoslavenskih knjigah bez
razlike bile one cirilicom ili abecedom pisane. b) Dobavljanje
i razprostiranje knjigah ostalih slavjanskih plemenah. c) Do-
bavljanje knjigah inostranih narodah.

II. Sredstva. §. 3. Glavnica na tu svêrhu potrebna
sakupit će se na dionice (akcije) po 50 for. srebra. §. 4. Broj
dioničah ograničava se za sada na tri stotine. Kako sto-
tina dioničah podpisana bude, otvorit će se knjižarna, a kada
dvjesto sakupljeno bude, podignut će se također i tiskarna. §. 5. Dionice mogu se ili na jedanput ili na pet mjesecâh
ratah od 1. travnja 1850 početi izplatiti. §. 6. Dionice glase
samo na jednu osobu. §. 7. Dokle se kod mjesecnog platjanja
dionica neuplunuti, davat će se privremena namira na pojedino
primceske, a kad se naznačena suma izplati, izručit će se dionica
uz povratku pojedinih namirah. §. 8. Ko podpisano sumu
na opredjeljeno vreme podpuno nepoloziti, neima nikakvog prava
na svoje stranom već položené iznose, koji će zavodu pripasti. §. 9. Povlovidica čisto koristi ovoga poduzeća razdijelit će se
kao dividenda na sve dionice. §. 10. Druga povlovidica
čistog dobitka obrađat će se na promicanje domaće književ-
nosti, naime:

a) za nakladu (Verlag) u narodnom jeziku, bez razlike

uzbukom ili abecedom pisanih knjigah. b) Za nagrade spisa-
teljah dobrih školskih i pučkih knjigah.

III. Ustrojenje knjižarne i tiskarne. §. 11. Ova
knjižarna i tiskarna bit će u Zagrebu. §. 12. Ona će imat
svoje komisijoneer u svih zastanih mjestah zemaljah jugoslaven-
skih, gdje će svoja skladišta držati. Ovi komisijoneer bit
će same poznate, povierenju imajuće kuće tîrgovačke. §. 13. Osim
toga ima se glavna knjižarna u savez postaviti sa svimi glav-
nim mjesti književne tîrgovine izvanzske, osobito slavenske.

IV. Upraviteljstvo. §. 14. Da se postovi ove knjiž-
arne i tiskarne i obćim dogovorom svih dioničah što bolje
unsprediti mogu, držati će se svake godine počitkom mjeseca
travnja i studena glavna skupština svih dioničah. §. 15. Upravlja-
nje ovog zavoda spadat će na odgovorni ravnajući odbor,
od pet osobah, koje će se strane dionikah u glavnoj skupštini
iz svoje sriedine izabrati. §. 16. Rukovodjenje knjižarskog
posla pod nadzorništvom i odgovorom ravnajućeg odbora spadat
će na jednog iznêcnog od sriedistvah ovog zavoda platje-
nog knjižara kao knjižgovodju, a tiskarnog posla isto tako na
jednoga tomu poslu vištog upravitelja (faktora), i to na tem-
elju posebnog ugovora. §. 17. Nacita toga rukovodjenja usta-
novit će poslovnik ovoga zavoda koga će upravljajući odbor
sa svojim knjižgovodjom i faktorom ustanoviti.

V. Blagajna. §. 18. Blagajna ovog zavoda držat će
se kod jednog izmêdju odbornikah, koji podpuno povierenje
ima i sigurnost pruža, i koji će se unspred kod izbora naime-
novati. §. 19. Svake godine počitkom travnja mjeseca ima
ravnajući odbor vêrhu stanja cijelog zavoda javni račun položiti.

VI. Prava dioničah. §. 20. Svim vlastnikom dioni-
cah pripada osim dividende na uložene glavnice pravo ravnaj-
ajući odbor obstitvenim glasovanjem izbirati, kod obćeg sastanka
akcionarah na poziv ravnajućeg odbora, od ovoga posljednjeg
svako razjasnenje ili očitovanje u poslu istog zavoda potražiti
i račune pregledati. §. 21. Također pripada svakom vlastniku
dionicaš pravo, svoja dionica sa svima koristima i pravama
drugom komu pod uvjetom, da to pric ravnajućem odboru
najavi, preprodati, prikazati ili ovom zavodu pokloniti.

Namjera ova, kojoj od svig sêrdca želim moramo, da se
što pre ostvari, veoma je krasna i korisna. Utemeljivanjem
ho zavoda ovoga polože se temelj zdanju jednom, u kom će
se od sada razkomadati, na pojedino živeći stanovnici jednog
kao sabrati, i tako izbiže jedan drugog učiti poznavati, jedan
drugom savjeta davati, jedan drugom od pomoći i koristiti bivati.

No ipak dobro ono, ovo blago uživali bi samo Jugosla-
veni, oni bi tim načinom istina tešnje skopčani bili; ali Slaveni
od Sievera, ne bi ni onda k njima na bluze pivedeni bili, kad
bi jih tamo i stalni put tîrgovine od knjigah voditi imao, i
tako bi ostali i opt tako reći na dva stana podieleni.

Jedno je ipak sredstvo, koje bi ovome doskočiti moglo,
ako se samo hoće, da postojana volja i blagostanje zemaljah
jedno obšte postane; a ovo bi sredstvo po našem mienju bilo
sljedeće:

1. Česi prilizavajuć podosta znatnu i veliku Maticu u Pragu,
2. Jugoslaveni imaju svoju Maticu u Zagrebu i Pešti,
3. Poljaci njihov Zaklad Ossolinskih u Lavovu.
4. Rusini osnivaju također Maticu (da ih već i postoji,
mi ovde u Terstu slabo smo svêrhu toga izvješteni.

5. A i kod Slovenacah iste će se ostvariti, samo ako se
vatreni oćetostvoljubi za tu stvar krepko zauzmu.

Iz predstavljenog pregleda prilicno se uviditi može die-
jateljnost ona, kad bi se svi ovi 5—6 zavodah u jedan siliti,
ne pak tako, da bi isti potom na jednom mjestu postojali imao,
već da utemeljitelj jednog od gornjih 5—6 zavodah bude u-
kupno utemeljiteljem i svihj drugih, pa da potom i svaki ono
dobiva što jedan od ovih zavodah izdaje.

Moglo bi se na suprot tomo reći, da je ova ili ona Ma-
tica daleko već napred otišla, za da bi se mogla sa drugom
kom u tom smislu sjediniti, no ovo baš nije tako. Postavim
da česka matice broji 1000 svojih članovah ili utemeljiteljah
a zagrebačka 500; zbog toga ne bi sljedovalo, da bi kukva
šeta za ovu ili onu proizišla, šta više pri obćem spnjenju
bilo bi koristi, počem bi se na takvi način kod svakog plem-
na više utemeljiteljah našlo, i glavnica sama potpuno oporo
umozila, i narasla.

Ako bi Matice české od svoje zaklade na utemeljitelje zagrebačke 500 komadah knjigah razaslati imala, no bi od štote bilo nikakve Matice zagrebačkoj ako bi i ona češkoj po uzajmnosti od svoje opet zaklade 1000 komadah dati morala; pošto je Matice česká u stanju svojim utemeljiteljima više što dati, neželi zagrebačka; i ako ova na godinu 1 dielo izda, izdat će ona u Pragu 3—4 dieloh, i na, takav bi se dakle način obe krasno i koristno izmedju sebe namirilo i, izravnaše.

No ne samo da bi ovo bilo od materialne koristi, nego bi so vremenom malo po malo i put svakom slavenskom spisalocu otvorio ko govoru publici jednoj od 18—19 millionah dušah, gdje je za sada samo na njih 6—7 mil. ograničen; ovim bi se duh Slavenstva na onakav stupanj uzvisio, na kakvi ga ni 10 nećelnih stolicaš popeti kadri ne bi bile; i na ovaj bi so način put probio i ko jednom obštem književnom jeziku, koji bi se istina polagano, ali za cielo izobrazio, gdi nam naprotiv naši filologi i onako nikakve nadežde no podaju, da čemo sa njima i črcz njih do ovoga dospjeti moći.

Još dobro se k ovom pridoda i ono, da je Slavenstvo svoj jezik došlo i podpuno znajućem više nješto od potrebe da uči čitanje, neželi grammatiku drugog slavenskog naricija, tako da je li on već pročitao 2, 3 do 4 putah kakvu stranu—knjige takvim naricijem napisane neće mu više nužno biti i opet so natrag, za razumjeti ju, povraćati. A koliko bi mu, u tome još od pomoći i koristi bilo, i u koliko bi još lakše i tako reći bez pomuke k cilju poželanom dospjeti mogao, kad bi ova ili ona Matice jedana sinonimički slovar posredstvom svojih jezikoskopskih članovah izradila i na svijetlo izdala!

J. Bačovský.

Imena mesecov slavjanska sploh in česká posebej.

(Kosec.)

Nemenim obširniji popisovati različnih načinov, tudi no letne dobe, po kateri so različni narodi solčno leto merili, in s mesecovim časom sranati ga iskali; ampak bom le sploh ommnil, kar mi se k namenu zgor rečenemu potrebuje, zdi.

Vodilo, in scer narripravnišči solčno leto—meriti, je starim narodom bil tropiški ali obervni čas, ko namreč solnce v letu najviši in v zimi najnižji stopnjo doseže. Gledé obeh teh časov razdeli se leto v dve polovici, v letno in zimno, in granici, kjer se obe skup stikate, se spomladna in jesenska noč—in daneknost. Tako se ustanovijo štiri letni deli, katerih vsak, zravnanje se po premembah mesečne svitlobe, nekoliko več ko tri polne mesce časa v sebi objame. Takšno razdeljenje so najdu posebno pri Slavjanih, in največ pri Čehih. Drugi narodi pa so delili leto po enakim solčnim obracanju v tri dele, v spomladni, jesenski in zimni ali deževni del, in vsak teh delov spot v dva razdela, po dva mesca, per kterimur razdeljenje so tu posebno zapazi, da dva mesca vsake šestine imata skup sorodno ime, kar bez ovira velja od mesečnih imen pri Indih*). Čas, ki je vseh dvanaest mescov v letu oslajal, so stari narodi s pravim solčnim letom po dveh načinih sranjavali; nekteri namreč, kakor Egipčani po Asethovi poravnavi leta, so pristavljali vsako leto dvanajst pretečnim mescem nekoliko teh poverljivih dni na konc; drugi narodi pa so tako poverljno dneve, nekoliko let skupje stavili, in zatim dvanajstimu mesccu pridavali trinajsti kakor priver-

žoni mesec. Tak trinajsti pridani mesec so imeli so pred nedavnim časom tudi Čehi, ki so ga imenovali Grudon, stavljaje ga med njih Proscenc (Gruden) in Ledenc (Proscinc). Komenski govori od njega tako: „V treh letih ostane poverli privrženi mesec Gruden, to je nastop trinajstina mesca.“ Zavoj tega se je tudi pri Čehih imenovalo prestopno leto „grudno“ leto.

Kar pomazeno imena mescov tiče, so ono sploh redki spomini najdavnjši starodnovstni, ino le malo kterim narodom v Evropi je bilo dano, do bi si jih do današnjih dnova ohranili. Katolsko verostanostv razširjajo so močno z Rima je zbrislalo tudi ta oznaka sjuvske dobo nar večim delu evropskih narodov iz spomina, če ni ravno nič boljšiga namest njih podolilo. Karl Veliki, zvesti podpravec duhovno rimske vlado zaradi svojiga posvetniga dobička, ni v temu zanceš: so svojimu lastinimu narodu; ampak namesto imen mescov, do zdej navednih njemu pa nepotnih jo napravil nove, ktero se pak niso primile, temuš spet, kakor staro, s latinskimi zateric. Tako so zadobili vsi romanski in germanski narodi latinske imena mescov. In za res tudi celo Slavjano je zdelo močno iz Rima prišavi pohaba in scer prav v tistem kroju, kjer so jo tega nar manj najditi bilo. Z Rima so persle latinske imena mescov v Gerško in Bulgarsko, kjer njih je izhodna cerkva za svoje primila, od tak pad so jih s kerstjansko vero, nje prvi oznanovavci sv. Kiril in Method k Slavjanam pernali, kjer so se z gerško vero vred vdomečali. Koleđar (Pral.) Ostronirski od leta 1057 rabi že sploh latinske imena in le dvema njih se kakor prilep prilozajo slavjanske, namreč, imenu Januarius Prosinje in Augustiu Zarev (Velki Serp). Najdejo se scer tudi še pozneje slavjanske imena mescov sentertjo v različnih spisih posebno Maloruskih, iz kterih jih je Keramzino zbraviš v svoji ruski dogodivšini sostavil; zdej pa so iz pismeniga jezika per Rusih in Berih gerškiga verostanovanja popolnoma zginule. Ali v ustih maloruskiga ljudstva živijo še ta časa mnogoverstno, in Ivan Holovackiga zbraviš jih s velikio pridnostjo na svojih potih po Maloruskih, si je tej zadevi velkio zasluženo dobil.

Slavjani pa zahodniga verostanovanja: Polaki, Čehi, Moravci, Slovaki, katolski Serbi, Horvati, Dalmatinci, Korošci in nekolkjo tudi lužiški Serbi in Juncburski Slavjani so si ohranili do zdej svoje stare imena mescov in jih v spisih rabi jo ko v občinm govorjenju. Česká imena se pokažejo nar prej per Waceradu (1. 1202), kteri navoda sledéce: Ledenc. Unor, Brzen, Izok (?), Kvčten, Zuber, Rujen. Pozneje so se sploh tudi le v občinm govorjenju ohranile, ker v zapisih in dogodivšinih spisih so tačas bili sploh keršanski svetniki pravilo, dneve odločiti, kar je sploh navada bilo v krajih zahodniga kerstjanstva; in ko se je ta navada spet zguljela v drugih krajih, latinska imena mescov vpeljavati počela, so se na mesto njih spet stare domače imena mescov prikazale, nar prej v koleđarjih (pratikah), in so se zatim v vse spise razširile.

GAS. ČESK. M.

SLOVENSKO KNJIZENSTVO. Novi nemško—slovenski slovar, kteriga je slavno znani g. Anton Janežič u Celovcu izdal, smo tudi že v Terst dobili. Natisnjen je s lepimi drobimi pismeni na žepno podobno s 630 stranmi. Potrebo takiga slovarja menode Slovenci nikdar bolj občutili niso, ko ravno do tej doči. G. uradnikom, in vsem, kateri se po nemškim jeziku slovenskine učijo, pripravimo, da si imenovan slovar, ki 1 fr. 40 kr. str. velja, omislijo.

RUSENSKO KNJIZENSTVO. Kar homo Slovenci v svojim jeziku še dolgo pogrešali, so Rusini v svojim jeziku že sgotovili, namreč: prevod državljanskiga zakonika, obšnega sodbeniga reda, kaznovavniga zakonika, deržavniga in samoterzniga reda (Stats—und Monopolordnung.

KRATKOČASNICA. Ko je cesar Jožef II. po Horvaškim partoval, pride tudi v vas blizo Varažnina. Tam zagleda iz med množino ljudi, ki so vkup pridrili njega viditi, velikiga moža, kteri je čez glavo vsih molil. Pomiga mu, ter ga vpraša: „Kdo ste?“ — „Župan to vas.“ — „Koliko čevljev imate?“ (namreč velikote, ko Jožef menil). „Dvejo, milostlivi gospod, in per škornjev,“ odgovori kmec. Cesar se nasmeja rekóe: „Na vaš 3 zlate, kupite si še par pantofelnov.“

S. ČEBEL.

*) Indiška imena sestorih delov leta ino njih mescov so telo:
 1. *Vasanta*, spomlad; mesca: *madhu meth*, med; *madhava* meden.
 2. *Grīma*, leto; mesca: *shukra*, jasin; *shukhi*, svetel, blisč.
 3. *Varā*, deževni čas; mesca: *nabhas*, mirno (lat. nubes, nem. Nebel, slav. nebo); *nabhasj*, mračen.
 4. *Zarad*, vroči čas, žara; mesca: *tan* in *virgha*, živeč, hranodaven.
 5. *Hemanta*, zima; mesca: *sahas*, sila; *sahasja*, silen.
 6. *Zižara*, rosní čas; mes.: *tapas*, toplo; *tapasja*, topel.

NJH VELIČANSTVO
FRANCU JOŽEFU I.

ob veselim prihodih na Terst o spomlad 1850.

Osoda, glej na bregu Jadrta slavn
Sklenila je mogočno silo tri,
Tajlanski sun svitlosti starodavne,
Izklesano Slavstva hrabro kri,
Germanski ved modrosti blagostavnost,
Zvrnila vse je v stik edinstvi,
De sveta tak očlono znanje da,
Kam „VIRGILUS URITIA“ priti zasle.

Po klica tuj se verje hrag obnate,
Mogočni Terst namembe cilj spozna,
Derzavi v prid, Evropi v klan naraja,
Podneljam trom točrtstva cvrt volja,
Po vrednosti, le, ude svoje praje,
Ne gloda kdo jim kerstno listo da,
Do Terst pak svetobno vsim naroči,
In „VIRGILUS URITIA“ je svedeli.

In tak Ti dan veselo blagor vriska,
Iz tisul pers Ti poje slava glas,
Iz tisul lic ljubezni plamen blika,
Izrepi vse oborne Terst v kras;
In čo se kdaj poverno doba stika
Zadaj, knez, in kličl avestio nas!
No skalan breg valovju homo stali,
In „VIRGILUS URITIA“ plj preganli.

I. KOSAR.

Življenje učenih Slavjanov*).

Anton Malczeski.

ANTON MALCZESKI, slaven poljski pesnik, je bil u letu 1792 u Volhyniji rojen. Tukaj je imel njegov oče, bivši vojskoved najpred u poljski, pozneje u rusovski armadi, imenitne posestve. U očetovim domu so bili prvi odgojitelji mladiga Malczeskiga francoski učeniki, kteri so mu, le francosko govoriti dovolili; maternega jezika se je še le pozneji podobno naučiti moral. Po tem se je u Italisko šolo u Krzemieniec podal, kjer si je u večerji prijatne postave in dobre glave prinsajnje vsih svojih učenikov pridobil. Posebno ga je ljubil slavni zgodovinar Tadeusz Czacki.

Vojsku, ki je u letu 1811 prišla, tudi njega med vojske poklicle. Ko prostovoljniki je stopil u versle poljske armade. Bilo je že u tej vojski, vsred bujnjega viharja, ko je M. pervence svojih pesem zložil. Nesreča domovine je tim pesmam nekaj žalostnega duha udihnila.

Ker si je M. nogo zlomil, je bil primoran, vojaško službo zapustiti. Podal se je u plujo dežele, zdravja in veselja iskal. Takó je obiskoval Italijo, Svinjarsko in Francosko, ter je bil prvi Poljak, ki je u letu 1818 veru nar vike evropske gore (Montblanc) dosegel.

U poglavitnim francoskim mestu Parizu je dolgo časa

*) Preteklo leto smo u Lubljanskim časopisu „PRAVI SLOVENEK“ popisavati začeli življenje učenih Slavjanov. Popisani so bili: Dobrowsky, Palacky, Šaparik in Krampl. Ker pa imevni časopis (ki je bil — mimo gredó bodi rečeno — prav dobru in u razumljivi Slovenšini pisan) je izhajati nahnil, postamo tukaj podaljški popisovanja učenih Slavjanov.

prebival. Tukaj je bil tudi u razuzdano živeltjo tega velikiga mesta potegnen. Potrtili je do konca ostanke znamenitiga promozenja, kteriga mu njegovi starisi so zapustili. Pristud življanja in hrepenenjo do bolj mirnjega življenja ga u letu 1821 u Varšavo nazaj peljeta. Pozneje se je zopet u Volhynijo podal, ter majhno posestvo u najem vzel.

Tukaj, u deželni samoti, so se pesništvu in zgodovinski-mu učenstvu vdal. Pa tudi tu pričakaniga pokoja ni uspel. Zaljubil se je u ženo svojigja prijatla in susoda. Njo obiskovati je bilo težko in nevarno: ker veliko jezero med njegovim in njenim prebivališam je težje. Preoblečen po kosakovsko je začel, ljubljeno obiskovati; pa izdan je bil in primoran, Volhynijo zapustiti. Ljubljenska ga sledi u Varšavo. Nekoliko časa M. tukaj prebiva, pa pomanjkanje k življenju potrebniga je začelo na duri terkati; tudi vest se je zbudila, ter na to in uno nepodobno epominjala. Dolgo je terpel, dokler ga mila smert ni odrešila. Vmeril je 2. Majnika 1826.

Černa zemlja je pokrila truplo in pomote človeško; neumerječi del njegov se je vzdignil, kjer nehski oče vse djanjo in nehanje mi-služljiveji sodi, kakor bezoltrni ljudje na posončai zemlji. Potemstvu pa je zapustil Malczeski delo, u kterim živi in bo živel, dokler čuljive serca bijejo.

Malo pred smertjo je pričel njegov imenitn pesmotvor na svitlo, pod imenam: „MARIA. POWIEŚĆ UKRAJINSKA.“

S perviga in povesni tu dopada, ako ravno je bila polna pravg pesniškiga duha. U Volhynii namreč je M. slišal povedovati, de kratko pred razdelitvo poljskiga kraljevstva Vojvoda Potocky, ošaben plemenit, svojo sinoba, Jedert Komorowsko, na skrivoma potopil je ukazal: ker je bila serc žlahtniga plemena, pa vunder ne iz staro imenitnih rodovin poljskih Magastov rojena. Tu prigodbo je M. u Ukrainjo preložil, ter u svojim pesmotvoru divjo in pusto naravo te dežele živo popisal pa tudi grozopolne obraze Ukrainje vpletel.

Mnogokrat je bilo tu pesniško delo natisneno; prestavljen u več druge jezike, tudi u nemškiga; med pervake njihoviga pismenstva štejejo Poljaki Malczeskiga; — pa vbhigi pesnik...? U revnosti je poginil; malo ostalih prijatlev ga je h zadnjimu počivališu spremilo; ne vé se več, kje je njegov grob! O pesnikov osoda, navadno žalostna, pa večno se pomaljavajoča!
J. S.

Misli o g. Premru-ovi knjigi: **Nova nabéra laških, nemških in slovenskih pogovorov.** Gorica: 1850.

Rodoljubnost je sveta in zlahna reč! Naš narod, ki je u duševnih in zemeljskih zadevah toliko siromak, da mu je težko pomagati, šteje saj tu in tam ljudi, ki brez sebičnosti, brez hvastanja na lihem in to več del na svojo pečenico škodo rudo in terdo nevedlano zemljo našega jezika u raznih granah književnih kerč. O da bi tim možem vsaj ostali del naroda pod roka segal, in njim pomagal, da bi premgli to delo vse več in več širili, in da ne bi že perviga dne opešali zavolj prevelike teže, ki vleče to delavce k zemlji.

Te misli so se mi u glavi začele verjeti, ko sem g. Premruove pogovore natanjko pregledal. Pred nekimi letami sem imel laške pogovore u rokah, ki sem se včas prebral, in serce me je bolelo pri misli, da nam Slovencem nije kaj takiga. Tedaj me je močno razveselilo viditi to knjigo. Posebno pak mi se dopade, da ho se iz te knjige vsak lahko dva jezika naučil, Slovence bo se nemški in laški, Nemce slovenski in laški, Lah nemški in slovenski ob enem učil.

Ker že o tem govorim, njo čem nekaj bolj na tanjko pregledati. Kar so mi zili, jo je g. zložitelj razrudi u dva glavna razdela: gramatični ali slovnični, in razdel pogovorov. Pervi ali slovnični del obsezo nekaj čez tretjino cele knjige, in obručn najtežji del slavjanskiga jezika t. j. glogolj s samostavnimi intunani v *jerdvlnih in odredvlnih stavkih na vse strani, tako da si bo učence, kateri bi to knjigo na drobno u glavni imel, popolnoma duh tega dela slovnicu priučil. Za tim sledijo tudi preulgji, ki so res u našem jeziku za glogoljem najsiirji oddele, tudi o teh je mnogo izgedov danih, in morbiti še bi se lahko jih več dalo.

Zatim sledi praktični del, razdeljeni u šest in štirideset pogovorov. Neki bi si tukaj morebiti mislili, da to ni je težko, tako pogovore pisati. Timu bi jaz imel odgovoriti, da pri nas žalilob nje še društveno izobraženiga jezika, ker se slovenski jezik u mestah, sedežu družtveniga izobraženja, le malo kaj rabi. In ravno zato me je čudilo, da so je g. Premru u nekih pravi zavilnih rečeh po tako lepi gladij poti iz teškoče izvil.

Sam o n o sem si še želel u pogovorih, t. j. gdekak opomin o slavjanski književnosti, ali pak istoriji; ker bi si bravec po takem clo na lehkii poti znanosti o lež teškii nabral. Tode vsaj ven, kar je k temu pred potrebno; nam manjka namreč kratek ali vendar kritični pregled nar jugoslavjanske literature, kakor tudi dogodivšin. Tode ako Bog da, bomo tudi u tem s časom kaj dobili.

Tedaj priporočim vsakimu Slovincu to knjigo; vsaki bo kaj za sebe najti zamogel, ker je pisana o rečeh, o katerih še nijo kaj pisaniga; vsak bo na gdekak nalotel, kar mu do zdaj morebiti nje na oči prišlo. Posebno pak naj bo ta knjiga priporočena učiteljem laškiga jezika u Celovcu, Marburgu, Celju in Ljubljani; ker se naš učenc po takem ob enem materinski svoji, kakor tudi ptuj jezika nauči.

Ce pak kdo na kakšo pomanjkljivost naleti, naj si njo popravi, snj vsak človečansko narav pozna: nil humani perfectum. In slednič naj vsak premisli: Pisavce bi še imeli, ko bomo le kupce za knjige imeli.

IVAN MACUR.

Narodne zagonetke istrianske.

1. Jaz imam bačvo (sod) vina, z miram jo obračam, narejam in nabijam, pak dvoje vino zmešam, zmiram mutim in nabijam pak nigdar se ne zmeša, ne nabije.
2. Na gori rase, na konji se goji, med ženami pleše?
3. Jaz kupim 200 krav po dvašico, po čim pridejo?
4. Neki otec je kupil vsm svojim sinom kape, sebi pa ne.
5. Neka stara baba prinese gospode, ki so mehki po zimi, ter jih dene gret na sunco ter so terdovratni.
6. Notri je padel suh, zvan pak sim mokriga zvlekel.
7. K mizi gro sit, od miza gre lačen.
8. Kaj je naj bolje pri telčej tiavi?
9. Piavček čadaka liže.
10. Skrozi zida ognja pta.
11. Kateri (kisti-a-o) osel je zatulil, da ga je ves svet čul?

Priobčil J. Sucič, Jelšanec.

D o p i s l i.

U SENJU 25. TRAVNJA 1850. Imn tome četiri godine danah, od kada smo i mi otvorivši oči malo se bistrije okolo sebe obzirajući počeli i opazivši toliko siromaštvo i oskudicu duha slavjanskoga u nami, narodno društvo sklopili; ali istino vam izpovedamo, da nas ništa nije dosele tuli uzhitilo, kao kada čitamo onomadno u našim narodnim novinam, da izlazi u Terstu list pod naslovom „Jadranski Slavjan“ kojega vi učrednik jeste. Glas ovaj tiem nam je milisi bio, stranom što do sada još nikakvog poučnog lista u našem jeziku žalilob neimadismo, a stranom, što ga izdaje slavno družtvo, kojega revnost i domoljublje obće poznata jesti, stranom pako, što se list taj sglavnomo svérhom družtva našeg, s privojenjem jezika našega podpunoma slaže. S toga nijesmo mogli na ino, nego da se i mi nanj predbrojimo. Zato vam ovo šaljemo 2 f. za predpla'u na pol godine. Adressu izvolite učiniti ovako: „Duhovnoj Mladeži Sčminišta Senjskog u Senju.“ — I s tiem želeči listu vašem kao što punim pravom zaslužuje dobar nap đedak i uspeh ostajemo iskreno ljubčić vas, Družtvo Sčminišta Senjskog *)

*) Isto kad dopis ovaj u natis predajemo, molimo čestito družtvo sčemišta senjskog a i sve ostale g. otečestvoljubce, da nas i u buduće iz okoline, svoga prebivališta svojimi dopisi počastiiu blagovole, jer deset očuh više vidi, deset usiuh više čuje. Učred.

V PRAZE dne 23. DUBNA 1850. Slavno družtvo v Terstu počilo české národní Museum prvním listem svého „Jadranskog Slavjanina“, což nás velice potěšilo, a na zámú posila se srdečným pozdravením poslední čtyry svazky svého časopisu na rok předěly 1849 a bude prositi o další pokračování, jakož i ono pokračování svého časopisu poslati sobě za zvláštní radost pokládati bude. VACESLAV HANKA. *)

Imena g. Vtemeljiteljov Jadranski-ga Slavjana.

Angelič German	for. 10
Beck Dr. Ignac, c. k. svetvavec vlad.	» 10
Brajdíč Jakop	» 10
Bartl Jože	» 10
Debelak Jože	» 10
Filip Lavoslav	» 5
Globočnik Feliks	» 5
Gvozdanović Ivan, zlahtnik	» 3
Jugovic Jaroslav	» 5
Jugovic Frane	» 20
Kvekvic Marko	» 20
Lovo Ivan	» 5
Lazarović A. M.	» 10
Lazaríč Ivan	» 20
Mičić Juri	» 5
Marinović Aleksander	» 20
Pleše Frane	» 5
Plainer Dr. Corrado	» 20
Petke Antonio	» 30
Pitamio Ivan c. k. svetvavec sod.	» 12
Rusnov Anton, zlahtnik	» 10
Ragjenković Nikola	» 30
Rudmaš Šime	» 15
Seunik Dr. Frane	» 5
Stojković Andrea	» 5
Sellak Jerri	» 5
Sporer Ferdo	» 20
Vehovar Matevž	» 5
Viđić Anton	» 5
Wittman Pavl	» 5
Zoppig Jože	» 10
Zorman Andria	» 20
Suma	f. 375

G. F. Šporerju javno izroču odbor svojo posebno zahvalo za trudenje, ki si ga pri zbiranju glavnic dal.

*) Slavjansko družtvo v Terstu projevuje s timo za časopis českého Museum své díky prose zajedno pakli by možno bylo, Vašnosti, nám dopisovatele z Čech vynajiti, obzvlášť o věcích trživa a obchodu se tykajících. Red.

ZAPOPADEK.

SLOVENSKI: Odbor prečastitil članovam slavj. družtva. Osnova pripraviv'nce narodnih učivnic. Prava zлата ruda. Stara navada železna trajca. Na-ionij stol. za šivavec. Opravilna djanja c. k. kmetijskiga družtva v Gorici. Imena mescov slavjanska sploh in česká pos-bej. Njih Veličanstvu Francu Jožefu I. Zivljenje učehih Slavjanov. Anton Malczeski. Misli o g. Premru—ovi knjigi. Narodne zagonetke istrianske. — Dopisi.

HRVATSKI: Obština. I. Družtvo. II. Izmišljenja. Zastupanje slavjanskih interesah u fran. žurnalistik-i. Srit vid ovik naprid. Nješto o narodnosti. O književnoj uzamosti. Tergovina u Terstu.

Tergovina u Terstu.

Pregled glavne robe, u obziru harpe, uvida i izvoda meseca
Travnja 1850.

K a p a p	Harpa 1 travnja 1850		Mlez. Travnja 1850		Harpa 31. trav. 1850		Ukupno isto dobe 1849	
	uved	izvod	uved	izvod	uved	izvod	uved	izvod
BUMBAK (Pamuk)								
iz Amerikokskr. zakljah	4200	3950	2250	5900				
Indie	3200	620	220	3600				
Levanto	600	5550	4350	1800				
Egipca	10000	3700	3400	40300				
Površnih izvoda	—	220	180	40				
ukupno zakljah	18000	14040	10400	21640	26000			
KAVA (Kaffe)								
iz Kube St. Jago Cent.	4000	3600	1100	6500				
Havanne	3500	250	1050	2700				
Portorico	2000	2700	700	4000				
St. Domingo	2000	350	1050	1300				
Laguayra	1500	2000	500	3000				
Brazilie	19000	7100	9100	17000				
Indie	1500	1705	705	2500				
ukupno centov	33500	17705	14205	37000	54000			
Koza								
Bulgari iz Rusie kozah	1000	2000	2000	1000				
Altantai suhiz iz Port.	1500	—	—	1500				
id. „ Rio	2000	3550	150	5400				
id. „ Amer.	22.00	19292	19292	30000				
soljenih	11000	4070	1070	14000				
Krvavlji iz Kalkute	4000	21000	5000	20000				
id. „ Levante	200	500	—	700				
id. „ Egipca	1200	300	—	1500				
Volovskih) iz Dalm.	6000	4000	5000	5000				
id. „ Levante	1900	3500	—	5400				
id. „ černa mora	16000	—	2000	14000				
Telečić, pov. izvod	4000	2000	3000	3000				
Jagjnci i brav.	35000	70000	35000	70000				
Zajcevih iz	45000	97000	22000	120000				
Drobnih sirovih	90000	16000	8000	98000				
id. za zanat prip.	70900	12040	7940	75000				
ukupno kozah	311700	255252	102452	464500	521850			
Šećera (cukar)								
sirov iz Bahie beli Cent	2500	40200	8500	34200				
id. „ Rio Janeiro	4200	32000	5500	30700				
id. „ Moskovo	—	2100	—	2100				
id. „ Kube površ.	9050	29800	16100	27500				
id. „ žuti	10250	900	900	10250				
ukupno centov	26000	105000	31000	100000	108000			
KUVANI (raffined)								
iz površnih izv. Ont.	16000	3500	2000	17500				
Olandie zatren	37600	25000	10000	52600				
id. u bačvic.	8900	4000	4000	8900				
id. u škrinjah	500	1100	600	1000				
ukupno centov	63000	33600	16600	80000	47000			
ULJE iz Dalmacie								
iz Istrie čisto Ornah	5500	5000	2500	8000				
id. „ Apulie fino	7000	9400	1700	8700				
id. „ čisto	17000	11600	8300	20300				
id. „ Levante	7300	13400	2700	18000				
id. „ Sardinie fino	200	400	100	500				
Ornah	37000	33800	15300	55500	27000			
ŽIRO (hrana)								
Bob iz Egipca Stajah	38000	30000	8000	60000				
Kukuruz iz pov. izv.	90000	64000	37000	117000				
ječam	15000	49000	19000	45000				
Pšenica	102000	62000	44000	120000				
Raž	40000	8000	16000	32000				
Zob	12000	12000	8000	16000				
Stajah	297000	225000	132000	390000	434500			

KAZALO TERGOVINE

u Terstu dana 6. Svibnja 1850 s obzirom na jugoslav. pazar.

Tečaj ovdašnjih prodajah zadnjeg tjedna t. j. od 27. Travnja do 4. Svibnja 1850.

Prodalo se je u Terstu sledeća roba:

			Crna sed	do
265	Loptah	Bumbaka, Mako Cent.	30	39 30
67	»	id. „ Amerika	45	—
307	»	id. „ Levante	35	37
67	»	id. „ Macedonije	35	—
420	Centov	Gummi arab. in sorte	48	50
300	»	gedda	18	35
300	»	in granit	13	15
500	Zakljah	Kave, Rio	29	35
950	»	Bahia	30	34
60	»	St. Domingo	36	37
28	Bačvah	St. Jago	48	50
300	Loptah	Konoplje, Ferrara i Bologna	17	19 30
867	Panjoj	Kositera (cinj) Banka	48	—
1500	Komad	Kože volov. domaće	41 30	45
2000	»	id. iz Dalmacie	37	45
2500	»	vol. ikrav. iz černa. mora	30	41
2800	»	„ „ Rio	30	34
600	»	solj. „ Amerike	26	27
6000	»	kravije suhe iz Albanie	26	42
5400	»	„ „ Odese	44	45
7000	»	„ „ Kalkute	40	55
2000	»	teletje „ domaće	66	70
65000	»	jagnečje biele icarne 100	25	70
15000	»	zajceve iz površ. str. 110	26	50
1500	Skrinjice	Limuna iz Sicilie Skrinja	6	7
500	»	Nada različne Nr. 1000 g	125	150
1300	»	Naranče iz Sicilie Škr.	3 30	5
160	Bačvah	Ruma iz St. Jago Gallon	1 15	—
103	Skrinjice	Šećera iz Havane beli Cent.	20	22
65	Bačvah	id. „ Olandie rafinad (zatren)	19 30	19 30
20	»	Žganice iz Francie EG	16	17
1100	Orne	Ulja (od ploda) iz Apulie u b. Orne	26	27
850	»	id. „ Monte fino	27 30	31
1800	»	id. „ Alban. i Lev.	24 30	25
1700	»	id. „ Dalmacie	27 30	29
40	Centov	Voska iz Bosne Cent.	118	—
8200	Stajah	Zita t. j. Pšenice iz černa. mora Staj.	5	—
2500	»	id. „ Dunava	4 40	4 45
700	»	id. „ Rinskoga	5 15	—
1800	»	id. „ Abrucce	5	—
2000	»	id. „ Egipca	2 50	3
1500	»	Kukuruz „ Albanie	3 20	—
1000	»	id. „ Levante	3	—
2300	»	id. „ Egipca	2 40	2 45
5000	»	id. „ Dunava	2 30	3 15
3000	»	Raža „ pohabl.	2 20	—
1700	»	Boba „ Egipca	2 40	2 50
2500	»	Ječma	1 50	2
2500	»	Zobi „ Albanie	2 20	—
		PRODAJA PO DRAŽI (licitacia)		
120	Zakaljah	Kavo iz Rio Cent.	26 21	26 57
65	»	id. „ Javo pokvar.	32 20	31 40
55	Bačvah	Šećera iz Olandie zatren	16	18 15
28	Skrinjice	id. „ „ avno bieleg	16 30	—
479	»	id. „ id. žutog	13 7	14 9

